

Metodický časopis Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS)

*Publikácia vyšla s finančnou podporou
Ministerstva školstva Maďarskej republiky
a Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.*

Za vydanie zodpovedá
predseda CSS
Ján Fuzik

Koordinátorka publikácie
Mária Matejdesová

Redakcia

Edita Pečeňová
hlavná redaktorka – Békešská Čaba

Júlia Kucziková
Nové Mesto pod Šiatrom

Magda Pažická
Sarvaš

Jazyková redaktorka
Daniela Onodiová

Obálku navrhla
Judita Molnárová

Typografia, zalamovanie a príprava do tlače:
Spoločnosť FUHL BT, Mlynky (Pilisszentkereszt)
Technický redaktor: *Imrich Fuhl* ○ Tlač: *THORA BT, Budapešť*
Rozsah: *8 (A/5) hárkov* ○ Náklad: *500 výtlačkov* ○ 2005

Obsah

Slovo redakcie	3
-----------------------------	----------

Diskusia

Edita Pečeňová:

Šance na rozvoj slovenského národnostného školstva	5
--	----------

Alžbeta Uhrinová:

O študentsko-vedeckých aktivitách Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku ...	9
---	----------

Metodika

Eva Jastrabanová:

Prosociálny výchovný štýl	19
---------------------------------	-----------

Helena Krnová:

Tvorivá dramatika

(Význam tvorivej dramatiky v systéme výchovno-vzdelávacieho pôsobenia)	29
--	-----------

Júlia Kucziková - Andrea Nováková:

Počítač ako prostriedok vo vyučovaní slovenského jazyka.....	41
--	-----------

Erika Fajnorová, PaedDr.:

Pieseň nás učí hrou...

(Námety z praxe o hravých formách vyučovania

na hodinách slovenského jazyka a literatúry).....	51
---	-----------

Spoznávajme sa

Mgr. Anita Holá:

Slovenčina v okolí Níred'házy.....	55
------------------------------------	-----------

Mgr. Ľubomíra Rollová:

Spevom a tancom k slovenčine.....	59
-----------------------------------	-----------

Júlia Kucziková:

Slovenský jazyk - ako ho poznajú Zemplínčania.....	61
--	-----------

Slovo redakcie

Milí čitatelia!

Ako ten čas letí! V každodennom zhone sme zavalení starosťami, ale naše úsilie podeliť sa navzájom o bohaté skúsenosti učiteľov z praxe sa konečne realizuje. Teší nás, že sme pri tvorbe nášho Slovenčinára mali k dispozícii dostatok príspevkov, z ktorých sme sa snažili vybrať tie najlepšie.

Načreli sme do rôznych oblastí, ktoré sa týkajú metodicko-odborných problémov vyučovania slovenského jazyka. Vážení čitatelia, chceli by sme Vám sprostredkovať uplatňovanie teoretických poznatkov v praktickej činnosti v podmienkach našich škôl.

Zjednocujúcim znakom je dodržiavanie komunikatívno-poznávacieho princípu. Pocítite, že vyzdvihujeme význam a opodstatnenie hry vo vzdelávacom procese.

Tešilo by nás, keby sme prispeli k vytváraniu optimálnej klímy na prílev nových prúdov vo výchovno-vzdelávacom procese, ako o tom hovoria aj autori príspevkov.

Veľa príjemných chvíľ pri čítaní, mnoho úspechov v práci a hlavne veľa zdravia i síl pri uplatňovaní tvorivých postupov v učiteľskej praxi Vám želá:

Redakcia

So svojím psíčkom - Kresba Doroty Barnovej

Diskusia

Edita Pečeňová

Šance na rozvoj slovenského národnostného školstva

*Tamás KOZMA*¹ uverejnil vo svojej najnovšej práci výsledky výskumu, v ktorom opisuje územno-spoločenské súvislosti a historický vývoj školskej národnostnej politiky, berúc do úvahy požiadavky Európskej únie.

Šance na rozvoj slovenského národnostného školstva je potrebné preskúmať v širšom medzinárodnom kontexte.

Odborná literatúra rozlišuje štyri obmeny školskej národnostnej politiky:²

- škola - taviaca dielňa
- dvojjazyčná výučba
- internacionalizmus vo výchove
- multikulturalizmus (interkultúrna výchova)

Škola ako „taviaca dielňa“ bola klasickým prostriedkom kolonizácie a menila sa podľa toho, kto koho a na akom stupni kolonizoval. Napr. španielsky variant nahradil etnickú identitu náboženskou (kresťanskou) identitou; Angličania v záujme zabezpečenia voľného obchodu vytvorili vedúcu vrstvu, ktorá bola schopná s nimi komunikovať; cieľom školy v USA sa stala integrácia do amerického spôsobu života.

Dvojjazyčná výchova sa stala hlavnou ideológiou školskej politiky v nových národných štátoch, ktoré vznikli po I. svetovej vojne. Oficiálnym, povinným jazykom sa stal jazyk štátotvorného národa. Menšiny dostali kultúrnu autonómiu, alebo si vytvorili čiastočný či úplný menšinový školský systém.

Internationalizmus v školskej politike bol odpoveďou 19.-20. storočia na globalizačné procesy. Prechodom na medzinárodnú priemyselnú veľkovýrobu táto škol-

¹ **KOZMA Tamás: Kisebbségi oktatás Közép-Európában. Oktatáskutató Intézet, Bp., 2003**

² *tamže, 5. str.*

ská politika zdôrazňovala nadradenosť nad národnými záujmami. Tento pokus sa zavŕšil v 20. storočí v procese porušovania a sovielizácie, pričom nadnárodný charakter predstavovalo odvolávanie sa na socializmus (vlastenecká a internacionalistická výchova). Myšlienka obmedzenej národnej suverenity a transnacionalizmu znovu ožila s Európskou úniou a v dnešných dňoch pôsobí plnou silou (globálna výchova).

Multikulturalizmus začal naplno účinkovať začiatkom 60-tych rokov 20. storočia, keď dochádza k zániku koloniálneho sveta. Rozpadom uzavretých etnických spoločností vznikli nové multikulturálne spoločnosti, v ktorých je spôsob spoluzitia založený na integrácii a interkulturálnej výchove, a nie na asimilácii.

Šance na rozvoj slovenského národnostného školstva je vhodné skoncipovať z dvoch nasledovných hľadísk:

- z hľadiska možnosti uplatnenia záujmov
- z kultúrneho hľadiska

Oblasti uplatnenia záujmov (zastupovanie záujmov, používanie jazyka, samosprávny systém, civilné organizácie) sú od r. 1991 dobre opísané. V r. 1991 vznikol pri rokovaniach o menšinovom zákone národnostný menšinový okrúhly stôl, ktorý zohral rozhodujúcu úlohu pri jeho formovaní.

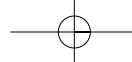
Menšinový zákon³ deklaruje kultúrnu autonómiu, ale v oblasti verejného práva sa v skutočnosti tento cieľ nepodarilo uskutočniť. V záujme faktického naplnenia menšinových práv je potrebné prijatie právne podložených garancií. Štát prostredníctvom parlamentu v zákone o rozpočte síce udeľuje celoštátnym menšinovým samosprávam podporu, ale činnosť školských, kultúrnych a iných inštitúcií, ktoré prevádzkujú, zakladajú alebo vlastnia, nie je finančne garantovaná.

Iba novelizácia školského zákona z r. 2003 právne umožnila - a štát tu poskytuje finančnú záruku -, aby menšiny zakladali školy s regionálnou a celoštátnou pôsobnosťou, alebo tieto prevzali od územných samospráv. Na tomto poli sa teraz uskutočňujú prvé konkrétne kroky.⁴

V súčasnosti sa menšiny definujú na základe „módnej“, tzv. *Kultúrnej antropologickej aproximácie*, podľa ktorej kultúra menšín je rovnocenná s kultúrou väčšiny.

³ 1993. évi LXXVII. törvény A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól

⁴ 2004. július 1-től az Országos Szlovák Önkormányzat átvette a szarvasi Szlovák Általános Iskola, Óvoda és Diákotthon fenntartói jogát a települési önkormányzattól, 2005. július 1-től pedig a békéscsabai Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium átvételét tervezi.

Svojráznosť menšín sa opisuje ako kultúrny odklon od väčšinovej kultúry; na tomto základe spočíva rovnoprávnosť menšín a väčšinového spoločenstva.⁵ Preto si menšinovú školskú politiku majú utvárať a uskutočňovať menšiny samé, lebo iba tak môže táto politika zodpovedať aktuálnym potrebám menšinového spoločenstva.

V našich domácich podmienkach je nevhodné stavať proti sebe uvedené hľadiská - uplatňovanie záujmov a kultúrne hľadisko - prípadne ich chápať ako vzájomné alternatívy. Treba uznať, že tak ciele stanovené cez oblasť uplatnenia záujmov, ako aj realizácia kultúrnych nárokov menšín, ktoré prichádzajú „zdola“, sa nedá predstaviť a ani uskutočniť bez prevzatia aktívnej úlohy štátu.

Pri rokovaníach o predpokladoch rozvoja slovenského národnostného školstva musíme mať bezpodmienečne na zreteli spoločensko-hospodárske procesy a zmeny, ktoré nastali v oblastiach obývaných Slovákmi. Spomedzi nich - bez nároku na úplnosť - je zvlášť dôležité spomenúť nasledovné:

- Proces pomešťovania: predovšetkým v poľnohospodárskych oblastiach sa dediny postupne vyľudňujú, zanikajú škôlky, školy, prípadne dochádza k ich zlučovaniu.

- Zrútenie pôvodných poľnohospodárskych štruktúr, ktoré po stáročia zabezpečovali možnosti prežitia rodín/rodičov.

- Väčšina Slovákov v Maďarsku žije v tzv. „odtrhnutých oblastiach“, kde je slabo rozvinutá infraštruktúra, kde sa nerozvíja priemysel a kde ani poľnohospodárstvo v nových podmienkach nedokáže účinne produkovať. Obyvateľstvo starne alebo sa odsťahuje.⁶

- Demografický pokles

Z vyššie uvedeného vyplýva, že podmienky rozvoja slovenského národnostného školstva sú lepšie v mestách než na dedinách. Toto tvrdenie však navodzuje aj ďalšie problémy:

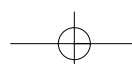
- Čím väčšie mesto, tým „ťažšia“ je situácia menšinovej školy. Nevie sa markantne presadiť a môže sa stať „obeťou“ súťaženiu medzi školami.

- Tradičná ľudová kultúra Slovákov v Maďarsku sa viaže na dediny. Mestská menšinová škola sa môže ocitnúť bez „koreňov“.

- V mestských podmienkach fungujúca menšinová inštitúcia môže byť prinútená k znovudefinovaniu svojich výchovno-vzdelávacích cieľov.

⁵ KOZMA Tamás: *Kisebbségi oktatás Közép-Európában. Oktatáskutató Intézet, Bp., 2003. 16. str.*

⁶ *A szlovák népesség főbb demográfiai jellemzői KSH, Békéscsaba 2004*

Tamás KOZMA vyslovuje tvrdenie, hodné zamyslenia:

„Úlohou menšinovej školy vo východných regiónoch Európy je zachovanie národnej identity, kým v západných oblastiach je jej úlohou udržiavanie kultúry a rozširovanie jazyka.“⁷

Považujem za veľmi pravdepodobné, že v nasledujúcich rokoch si slovenské národnostné inštitúcie v Maďarsku budú musieť svoje predstavy o cieľoch a úlohách a o svojom ďalšom rozvoji znovu premyslieť a nanovo definovať. Šanca ďalšieho rozvoja bude reálna iba v tom prípade, ak definovanie cieľov bude v súlade s požiadavkami užívateľov (detí a rodičov) menšinovej školy.

Annabella Péterová: Košík s ovocím

⁷ KOZMA Tamás: *Kisebbségi oktatás Közép-Európában. Oktatáskutató Intézet, Bp., 2003, 40. str.*

Alžbeta Uhrinová

O študentsko-vedeckých aktivitách Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, resp. jeho právny predchodca od založenia inštitúcie v roku 1990 pokladá za jednu zo svojich najdôležitejších úloh podporu škôl a poskytnutie pomoci k zodpovednej práci pedagógov. Robí to rozličnými spôsobmi, predovšetkým svojimi publikáciami. Preštudovanie kníh, vydávaných ústavom, okrem cvičenia sa v slovenskom jazyku a v porozumení vedeckého textu obohacuje čitateľov poznatkami o minulosti a súčasnosti, o zvykoch a tradíciách, o jazyku a kultúre Slovákov v Maďarsku. Získané vedomosti sa dajú dobre použiť aj vo vyučovacom procese, na hodinách slovenskej vzdelanosti, slovenskej literatúry a slovenského jazyka. Účastou na rôznych vedeckých programoch a vedecko-populárnych prednáškach, organizovaných touto bádateľskou inštitúciou, môžeme dosiahnuť podobné ciele. Projekt miestno-historických čítaniek slúži priamo pedagógom a žiakom, ako aj študentom. *Čabiansku, Komlóšsku a Sarvašskú čítanku*, ktoré zostavil Ján Chlebnický, môžeme pokladať za učebné pomôcky, podobne príručku *Pripravujeme sa na jazykovú skúšku*.

Kolektív výskumného ústavu v roku 2002 oslovil mládež a pedagógov novou formou spolupráce. Z doteraz pasívnych prijímateľov sme mienili získať aktívnych spolupracovníkov, kolegov. S finančnou podporou Ministerstva školstva sme sa rozhodli vypísať pre žiakov základných a stredných škôl a vysokoškolských študentov, resp. pracujúcu mládež súťaž, zameranú na vlastný výskum uchádzačov. Po prvej výzve sme netrepežlivo čakali ohlasy. Zaujímalo nás, akú ozvenu bude mať naša iniciatíva v kruhu dotyčných. Nesklamali sme sa. Na súťaž *Zo školských lavíc do života* sa prihlásilo 38 žiakov. Nechceme však zamlčať ani to, že niektorí kolegovia nám vytýkali, prečo vymýšľame, prečo ich aj my otravujeme ďalšími úlohami. Teším sa, že na túto otázku a podobné pripomienky môžem dať odpoveď v časopise, pri vzniku ktorého som bola prítomná a na ktorý - ako na dodnes jediný národnostný metodický časopis v materinskom jazyku v Maďarsku - som nesmierne hrdá.

Cieľom študentsko-vedeckých aktivít je predovšetkým vzbudiť v kruhu mladých záujem o bádateľskú činnosť, v nádeji získať nasledovníkov pre túto prácu. Nadaným žiakom chceme ponúknuť ďalší priestor na vyskúšanie schopností

a zručností, na samostatné riešenie daných výskumných úloh, ktoré obohacujú ich vedomosti a slúžia aj lepšiemu poznaniu slovenskej menšiny, priblíženiu dávneho života predkov a súčasných otázok menšinového bytia. Súťažné práce je treba odovzdať v slovenskom jazyku. Vieme, že je to náročná úloha hlavne pre žiakov základných škôl, ale pri rešpektovaní jazykovej úrovne žiaka a s pomocou učiteľa sme presvedčení, že sa to dá zvládnuť. Komisia hodnotí predovšetkým obsah a metódu spracovania, vychádza z reálnych jazykových vedomostí žiakov a študentov, nehľadá za každú cenu gramatické chyby. Dobrá jazyková úroveň, samozrejme, zvyšuje hodnotu práce.

Naše súťaže sú dobrými príležitosťami aj na nadviazanie nových kontaktov, na vzájomné spoznávanie a zblížovanie slovenských škôl v Maďarsku, ako aj na zdravú konkurenciu v riešení danej úlohy. Učitelia ich môžu využiť na výmenu skúseností, žiaci na priateľstvá. Pre výskumný ústav sú možnosťou, aby zviditeľnil bádateľskú prácu a vzbudil o ňu záujem, aby získal mladých kolegov - výskumníkov a čitateľov odbornej literatúry. Veľmi dôležitým prínosom týchto študentsko-vedeckých podujatí je nahromadený cenný výskumný materiál, t. j. súťažné práce uchádzačov, ktoré sa dajú dobre použiť ako podklady a príklady alebo ako východiskový materiál pri realizovaní jednotlivých vedeckých úloh našej inštitúcie.

Od roku 2002 sme zorganizovali dve súťaže, tretiu teraz pripravujeme. V ďalšej časti príspevku by som chcela čitateľov oboznámiť s našimi skúsenosťami, týkajúcimi sa ako organizovania súťaží, tak aj súťažných prác.

Cieľom súťaže *Zo školských lavíc do života* bolo predovšetkým zachytiť vplyv slovenskej školy na životnú dráhu absolventa. Uchádzači mali napísať slohovú prácu o bývalých spolužiakoch, na ktorých môžu byť hrdí, resp. ktorí by mohli byť ich vzorom. Žáner nebol presne určený, mohol to byť životopis, rozprávanie, poviedka alebo interview a pod. Predovšetkým nás zaujímalo - čo sme vo výzve ani nezatajili - či bývalý žiak slovenskej školy má v súčasnosti nejaké súkromné a/alebo pracovné styky so slovenskou kultúrou, so slovenčinou, ako si zachoval vo svojej pamäti školu, kam sa dostal, čím sa stal. Týmto programom sme takisto chceli inšpirovať školy k tomu, aby sledovali ďalší osud svojich bývalých žiakov, aby s nimi udržiavali kontakty v záujme toho, aby sa títo po skončení štúdia pre našu národnosť „nestratili“. Musíme ale poznamenať: sme toho názoru, že táto úloha, samozrejme, nemôže byť výlučnou povinnosťou školy. Bez spolupráce slovenských samospráv, civilných organizácií a kultúrnych inštitúcií sa ani v tejto oblasti nepodarí dosiahnuť výsledky.

Vstupnou úlohou bolo odovzdať absolventom školy dotazníky výskumného ústavu, čím sa účastníci zapojili aj do školského výskumného projektu sloven-

ského ústavu. Dostali sme späť 110 vyplnených dotazníkov, trochu menej, ako sme očakávali. Prvé čiastkové výsledky spracovania dotazníkov predstavil na konferencii v Trnave výskumný pracovník ústavu Alexander Tóth, jeho štúdia je uverejnená v zborníku konferencie. Dotazníkový výskum o slovenskom školstve v Maďarsku je viacročným projektom nášho bádateľského pracoviska, plánujeme si ho zopakovať pri nasledujúcej súťaži *Zo školských lavíc do života*. Dúfame, že školy budú znovu našimi partnermi a s ich pomocou sa nám podarí získať dostatočný počet dotazníkov, vyplnených absolventmi. O výsledkoch školského výskumného projektu nášho ústavu pripravujeme monografiu.

Na prvú súťaž *Zo školských lavíc do života* sa prihlásilo 38 uchádzačov zo slovenskej školy a zo školy č. 3 z Békešskej Čaby, zo Sarvaša, z Čívu a z Nového Mesta pod Šiatrom. Ostatné školy sa nám nepodarilo aktivizovať, čím sa celoštátny charakter akcie zúžil. Súťaž bola vypísaná pre tri vekové kategórie: pre žiakov 7. a 8. triedy základných škôl (I. veková kategória), pre žiakov stredných škôl (II. veková kategória), pre študentov vysokých škôl a pre pracujúcu mládež do 30 rokov (III. veková kategória). Odovzdaných bolo 33 prác, z toho 19 do prvej, 13 do druhej a jedna do tretej vekovej kategórie. Veková kategória vysokoškolákov ostala nevyužitá.

Práce hodnotila nezávislá odborná komisia. Predsedníčkou poroty bola profesorka Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici PhDr. Brigita Šimonová, CSc. Členkami poroty boli:

- Jozefína Hontiová, bývalá profesorka slovenčiny na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti, predsedníčka slovenskej samosprávy 14. obvodu v Budapešti (II. - III. veková kategória),
- Júlia Marloková, profesorka slovenského jazyka a literatúry slovenskej školy v Budapešti, odborná poradkyňa (II.-III. veková kategória),
- Katarína Kormošová, učiteľka slovenského jazyka a literatúry základnej školy v Santove, odborná poradkyňa (I. veková kategória),
- Mária Matejdesová, školská referentka Celoštátnej slovenskej samosprávy (I. veková kategória).

Komisia pracovala vo dvoch skupinách. O každej práci napísala krátky posudok, pričom z každej kategórie navrhla pozvať najlepších na ústnu prezentáciu. Pokladáme za osožné - aj z metodologického hľadiska, ako pomocný materiál pri príprave na súťaž - uviesť príklady z písomných posudkov. *„Povinné vstupné dotazníky pokladám z metodického hľadiska za dobrú pomôcku, za vhodné cvičenie v oblasti národnostného výskumu, v tomto prípade za osvedčenú predprípravu k napísaniu súťažnej práce. Otázky spomenutej ankety sa väčšine žiakov podari-*

lo zúročiť pri vypracovaní svojej témy...". Všeobecný názor členov poroty je ten, že takmer všetci účastníci súťaže svojho vybraného respondenta počas rozhovoru / reportáže dôkladne „vyspovedali“, o danej osobnosti získali bohatý materiál, pridrižovali sa pokynov, čo má obsahovať očakávaná práca. Opísanie životnej dráhy svojho „hrdinu“ či bývalého žiaka školy prezrádza mnohoraké schopnosti autora: od zvládnutia nastolenej témy cez slohové a žánrové kritériá až po jazykovú náročnosť. Samozrejme, vplyv pedagóga na konečný výsledok je niekde až príliš badateľný, inde je zase zjavná absencia pomoci učiteľov - slovenčinárov, ktorí by mohli zasiahnuť aspoň v otázkach štýlu a pravopisu a žiakov upozorniť na „...vyhýbanie sa častým, tzv. hungarizmom...“. V rámcovom úvode sa prelínajú viaceré žánrové prvky (publicistika, filozofická úvaha, lyrizujúci popis a pod.), spĺňajú však úlohu tejto časti slohovej práce. Reportérka čabianskeho gymnázia tu naznačila svoj vzťah k slovenskej kultúre a presvedčivo odôvodnila „*podnet na uskutočnenie tejto práce.*“ Samotné interview s respondentkou sa skladá z väčších celkov, odpovedí na deväť otázok (niektoré sú príliš dlhé, až monologizujúce). Spomienky na školské roky a zážitky z internátneho života by mali nasledovať za sebou, aby sa logické poradie nenarušilo. Doslov je súhrnom práce autorky, v ktorom na základe reportáže sama oceňuje úlohu sprostredkovateľky našich kultúr, má odvahu vyjadriť svoje myšlienky. Ceníme si vplyv slovenskej školy na jej vzťah k národnostnej tematike. (Jozefína Hontiová)

„Žiak podáva presné a dobré otázky. Opisuje detstvo, školské roky, vzťah k učiteľom, k literatúre a literárnu činnosť respondenta. Veľmi živo zobrazil chudobný život vtedajších žiakov, rodinný a slovenský duch základnej školy. Dobre prezentoval tie roky predstaveného, ktoré boli preňho rozhodujúce.“ „*Voľba predstavenej osoby je veľmi chvályhodná, dokazuje, že aj mladý človek môže pozitívne ovplyvniť národnostné cítenie žiakov...ide o mladého chlapca, ktorý má úzky vzťah k slovenskej národnosti, veď vyrástol v slovenskom rodinnom ovzduší. Autorka práce veľmi pekne vystihla a prezentovala tento fakt, ako aj významnú úlohu rodiny pri zachovávaní slovenského jazyka. Žiačka dobre zachytila vplyv slovenskej školy na život predstaveného, jeho vzťah k slovenskej kultúre. Respondent síce nepokračuje v štúdiu slovenčiny, nebude pracovať na slovenskom poli, avšak je bezpochyby, že je celou dušou Slovákom...píše aj o jeho celoživotnej väzbe k slovenčine, ktorú zdedil od starých rodičov.*“ (Mária Matejdesová)

Aj z úryvkov písomných posudkov členov komisie vidíme, že žiaci vo svojich prácach vyzdvihli predovšetkým školské zážitky respondentov, pravdepodobne táto téma ich zaujala najviac, lebo k nim stojí najbližšie. Opýtaní radi hovorili o svojich spomienkach, o svojom živote v detstve, v škole, v kolégiu, ale aj doma, na

salaši. Z dotazníkov a prác vysvitá jednoznačný pozitívny a blízky postoj absolventov k slovenskej škole. Skoro v každej práci sa môžeme dočítať o prirodzenom používaní materinského jazyka - slovenčiny v tom čase. Väčšina respondentov si našla zamestnanie na slovenskom poli. Druhí pokladali za dôležité zdôrazniť, že sa identifikujú dvojitou identitou, maďarsko-slovenskou alebo rusínsko-slovenskou. Písalo sa najmä o pedagógoch, čo svedčí - okrem toho, že ich žiaci poznajú najlepšie - aj o ich dominantnom postavení v kruhu inteligencie Slovákov v Maďarsku. Viacerí si vybrali prominentné a známe osobnosti slovenského menšinového života. Menej prác vzniklo o jednoduchých, resp. vo verejnom živote neznámych ľuďoch. V budúcnosti by sme chceli prostredníctvom uchádzačov osloviť aj tieto vrstvy absolventov, lebo ich životné osudy sú tiež poučné a môžu byť príkladom pre dnešnú generáciu.

Prezentácia najlepších prác a slávnostné vyhodnotenie sa uskutočnilo 6. mája 2003 v Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe. Odovzdané súťažné práce a ich ústne predstavenie sa hodnotili komplexne. Prvoradým kritériom vyhodnotenia bolo okrem splnenia formálnych podmienok a kvality ústnej prezentácie a písomnej práce to, nakoľko sa autorom podarilo zachytiť vzťah školy a absolventa k slovenskej kultúre, jazyku a identite.

Podľa rozhodnutia poroty získali umiestnenie nasledujúci žiaci:

I. veková kategória:

1. Štefan Szilágyi (Nové Mesto pod Šiatrom, učiteľka Mária Zajakovská-Barnaová),
2. Juraj Rágyanszki (Sarvaš, učiteľka Erika Fajnorová),
3. Veronika Póšová a Kitti Krnáčová so spoločnou prácou (Sarvaš, učiteľka Magdaléna Pažická).

II. veková kategória:

1. Ladislav Ungi (Békešská Čaba, učiteľ Pavol Žibrita),
2. Edita Péterová (Békešská Čaba, učiteľka Nikoleta Farkašová),
3. Edita Šutová a Margita Gölleszová - rozdelená cena (Békešská Čaba, učiteľka Nikoleta Farkašová).

III. veková kategória:

Anikó Podaniová (Sarvaš, základná škola).

Druhú súťaž výskumného ústavu *Ja a moji predkovia* z roku 2003 môžeme z hľadiska celkového počtu záujemcov považovať za menej úspešnú, pretože sa na ňu prihlásilo menej uchádzačov ako na súťaž *Zo školských lavíc do života*.

Z hľadiska zloženia súťažiacich sme však zaznamenali skromnejší pokrok, pretože v nej bolo zastúpených viac škôl z viacerých lokalít a prítomná bola aj vysokoškolská mládež.

Súťaž *Ja moji predkovia* bola zameraná na genealogický výskum a spracovanie výsledkov bádateľskej činnosti v slovenskom jazyku. Úlohou bolo komplexné spracovanie dejín vlastnej rodiny. Účastník si mohol ľubovoľne zvoliť z navrhnutých tematických okruhov, ale očakávalo sa čím komplexnejšie spracovanie danej tematiky.

Navrhované otázky súťaže boli nasledujúce:

- Kto som? (vlastný životopis)
- Kto sú moji najbližší? (životopis mamy, otca, súrodencov, starých rodičov, prastarých rodičov, iných bližších členov rodiny)
- Opis prostredia, kde žijem (dedina, mesto, kraj, jeho zvláštnosti, krátka história)
- Rodostrom rodiny
- Príbehy a príhody zo života členov rodiny, spomienky členov rodiny, zvyky v rodine
- Osudy najvýznamnejších osobností v rodine
- Opis povolání, ktoré členovia rodiny vykonávali alebo vykonávajú
- Záujmy členov rodiny
- Povesti v našej rodine
- Aké jazyky ovládajú členovia rodiny?
- Ako bývali moji predkovia?
- Piesne a zvyky v našej rodine, tradície (jedlá, zvyky na sviatky, atď.)

Cieľom súťaže bolo jednak získať prehľad našich dejín bližšej a dávnej minulosti, jednak posilniť v uchádzačoch pocit spolupatričnosti a sebavedomie.

Dostali sme 25 prác v troch vekových kategóriách. Do prvej vekovej kategórie sa prihlásilo 16 žiakov (8 zo Sarvaša, 2 z Kétšoproňu, 2 z Nového Mesta pod Šiatrom, 1 zo Slovenského Komlóša, 1 z Répašskej Huty, 1 z Kestúca, 1 z Galgaguty). Do druhej vekovej kategórie nám poslali svoje práce piati: 4 z Békešskej Čaby, 1 z maďarskej strednej školy v Budapešti. Do tretej vekovej kategórie nám zaslali práce tri dievčatá: 2 z Pedagogickej fakulty Vysokej školy Samuela Tešedíka a jedna uchádzačka, doktorandka z Čívu.

Jednotlivé diela hodnotila päťčlenná nezávislá odborná porota. Predsedom poroty bol hlavný archivár Archívu v Banskej Bystrici, tajomník Slovenskej genealogickej a heraldickej spoločnosti PhDr. Ján Žilák.

Členmi poroty boli:

- Mária Matejdesová, školská referentka Celoštátnej slovenskej samosprávy (I. veková kategória),
- Štefan Kraslán, slovenský referent Odboru školstva národných a etnických menšín MŠ MR (I. veková kategória),
- Anton Paulik, riaditeľ odboru Úradu pre národné a etnické menšiny (II. veková kategória).
- Dr. Judita Hambergerová, kandidátka historických vied, spolupracovníčka Ústavu Lászlóa Telekiho (II.-III. veková kategória),

Ústna prezentácia najlepších prác sa uskutočnila 6. mája v knižnici slovenskej základnej školy v Sarvaši. Písomné práce a ich ústne predstavenie sa hodnotilo súhrnne. Prvoradým kritériom vyhodnotenia bolo čím komplexnejšie spracovanie dejín vlastnej rodiny.

Odmenení boli nasledujúci účastníci:

I. veková kategória:

- Šára Krivjanská (Sarvaš, učiteľka Anna Kondačová),
- Katarína Mohayová (Nové Mesto pod Šiatrom, učiteľka Viera Mohayová),
- Anita Petrovská (Kétšoproň, učiteľka Katarína Szászová),
- Kristína Sudová (Slovenský Komlós, učiteľka Ľubica Rollová),
- Daniel Kátai (Répašská Huta, učiteľka Valéria Petófiová).

II. veková kategória:

1. Peter Pečeňa (Békešská Čaba, učiteľka Edita Pečeňová),
2. Helena Petrovská (Békešská Čaba, učiteľka Nikoleta Farkašová),
3. Anita Onáková (Békešská Čaba, učiteľka Nikoleta Farkašová),
- Pavle Kunovac (Békešská Čaba, učiteľka Mária Ištvánová).

III. veková kategória - osobitné ceny:

- Mária Jurkovičová (Čív),
- Mária Klimajová (Pedagogická fakulta Vysokej školy Samuela Tešedíka, prof. Kornélia Resutíková),

Hajnalka Grúberová (Pedagogická fakulta Vysokej školy Samuela Tešedíka, prof. Kornélia Resutíková).

Členovia komisie vo svojich posudkoch hodnotili súťažné práce o. i. nasledovne:

„Žiak vo svojej práci predstavuje svoju rodnú dedinku..., svoju rodinu, jej vzťah k slovenskému jazyku. V druhej časti opisuje spomienky starej matky, život v horách, zaujímavú prácu mužov, šlogárov a vápenárov. Vyzdvihuje aj kultúrny život v dedine, činnosť speváckeho zboru. Uvádza takisto pieseň, ktorú ešte zapísala jeho prastará mama.“ „V prvej časti práce vymenuje členov rodiny, s ktorými sa môžeme zoznámiť aj z podrobného rodostromu. V ďalšej časti práce opisuje slovenské zvyky, o ktorých jej porozprávala stará mama, vymenuje mnoho zvykov, ich popis podáva v nárečí. Pozitívom práce je to, že obsahuje fotky, dokumenty zo života rodiny (rodostrom, vysvedčenie).“ „Podrobne predstaví členov rodiny od prapraprastarého otca, čiže od prvej polovice 19. storočia. Dozvieme sa aj o tom, akú úlohu zohrávala v ich živote znalosť slovenského jazyka, ich slovenský pôvod...pripája mnoho dokumentov (krstné listy, rodné listy atď.) a prácu spestruje mnohými fotografiami.“ (Mária Matejdesová)

„Komplexne prejde dejinami širšieho a bližšieho okolia a do takto vyhotoveného obrazu zaraďuje rodinnú históriu. Autor veľmi pekne ilustruje svoju prácu, obzvlášť zaujímavé sú zaradené osobné listy z rodinného archívu, ktoré čitateľovi priblížia, ako vplývali „veľké“ dejiny na život sedliackej rodiny v 20. storočí... Zozbiera všetko, čo je ešte v kruhu príslušníkov rodiny dostupné, opíše všetko, čo sa dá dokumentovať zo živej pamäti bližšej rodiny. Osobitný význam má používanie nárečových názvov, pojmov pri opise hospodárskeho dvora, kuchyne, ako aj práce sedliaka alebo varenia na salašoch začiatkom minulého storočia.“ „Výhodou tejto práce je to, že prepisuje autentické záznamy z úst starého otca a starej matky.“ „Najsilnejšou stránkou práce sú state národopisného rázu, ktoré pekne opisujú dejiny stavania salašov, spôsob vytvárania charakteristických salašských záhrad.“ (Anton Paulik)

„Pokúsil sa podať širšie súvislosti presídľovania v Uhorsku, v rámci toho aj presídľovanie svojich predkov. To sa mu aj podarilo. Ponúkol nám aj slovník nárečových slov, čo bolo osožné a nápomocné pri čítaní. Ako novú pomôcku a nezvyčajnú metódu zaviedol aj surfovanie po internete a využil aj možnosti vyhľadávania pomocou mapy.“ „V práci sú vzácné bezprostredné osobné a autentické spomienky, pozbierané dokumenty a fotografie.“ (Judita Hambergerová)

Najnovšia súťaž nášho ústavu je *Živý odkaz osobností zašlých čias*. Vypísali sme ju v roku 2004, prezentácia najlepších prác a slávnostné vyhlásenie výsledkov bude 4. marca 2005 v Békešskej Čabe v rámci osláv, organizovaných na počesť 100. výročia narodenia Júliusa Dedinského. Úlohou uchádzačov je výskum

a spracovanie životného diela významných osobností, ktorí žili a pôsobili v Slováckmi obývaných osadách Maďarska a ktorí sa svojou činnosťou zapísali do ich dejín. Výskum sa môže konať formou štúdia literatúry o danej osobnosti, prácou v archívoch, spracovaním spomienok ešte živých svedkov a pod. Cieľom súťaže je na základe životnej dráhy a celoživotného diela už nežijúcej osobnosti podať nasledoviahodný príklad pre súčasné a nasledujúce generácie. Vypísaním súťaže sme chceli inšpirovať kolegov, aby sa zaoberali históriou svojej osady, aby mladí spoznali a vážili si svojich predkov.

Na túto súťaž sa prihlásilo zatiaľ najmenej účastníkov, preto sme sa rozhodli predĺžiť termín prihlásenia sa do konca roka 2004. Priebežne analyzujeme príčiny nezájmu, budeme vám vďační, keď nám aj vy napíšete svoj názor. Možno sme vyhlásili súťaž veľmi skoro, ešte koncom školského roka 2003/2004. Robili sme to kvôli marcovému termínu súťaže, aby záujemcovia mali dosť času pripraviť sa. Možno takisto marcový termín je skorý, chceli sme však, aby akcia bola súčasťou jubilejných osláv J. Dedinského a súčasne sme nechceli v jednom roku organizovať dve akcie pre žiakov a mládež. Možno, že žiaci nepoznajú dobre dejiny, významné osobnosti svojej osady, a preto si nenašli „hrdinu“. Uvedomujeme si, že výskum je časovo náročný, spracovanie výsledkov v slovenskom jazyku je náročné, učitelia sú zafatení. Našťastie, sú tu ešte kolegovia, pre ktorých učiteľstvo nie je len profesiou, ale aj povoláním. Ochotne a s radosťou sa zaoberajú talentami aj mimo vyučovacích hodín a pokladajú za potrebné občas aj porovnávať vedomosti, schopnosti a zručnosť svojich žiakov s inými žiakmi na rôznych súťažiach, akými sú aj aktivity výskumného ústavu, organizované pre deti a mládež. Z takých učiteľov budú „osobnosti zašlých čias.“ Vysoko si vážime ich obetavú prácu a skromnými možnosťami sa snažíme oceniť ich spolu so žiakmi, študentmi, ktorých úspešne pripravili. Usmerňovacia činnosť pedagóga je nevyhnutná a ničím nenahraditeľná. Potrebuje to ako žiak základnej školy, tak aj vysokoškolák. Bez pomoci učiteľa sa v tomto veku ťažko dajú dosiahnuť výsledky. Úspech žiaka/študenta je najlepším uznaním práce učiteľa. Veríme, že spolu s nami, organizátormi, ste hrdí, veľakrát dojata počúvali prednášky mladých súťažiacich. Museli ste mať pocit dobre vykonanej práce a vnímať vďačnosť žiakov, rodičov a starých rodičov. Určite ste si v duchu povedali, už len kvôli tomu sa to oplatilo.

Myslím si, že z uvedeného jednoznačne vyplýva, že Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku je zainteresovaný, odhodlaný a angažovaný pokračovať v organizovaní súťaží pre deti a mládež. Dúfame, že vždy sa nájde toľko škôl, učiteľov a záujemcov, aby sme naše plány mohli zrealizovať. I naďalej sa tešíme na našu spoločnú tvorivú prácu, ktorú vykonávame v prospech mladej generácie, v širšom

slova zmysle v prospech slovenskej národnosti. Súčasne čakáme vaše postrehy, poznámky a návrhy. Budeme vám vďační, ak sa s nami podelíte o svoje skúsenosti, týkajúce sa ako organizovania súťaží, tak aj obsahových otázok.

Adresa:

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku
Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete
5600 Békéscsaba, Szabó Dezső u. 42.
Tel.: 36-66-527-390, 527-392,
Fax: 36-66-527-391
E-mail: szki@mail.globonet.hu
Web: www.slovaci.hu

Annabella Péterová: Jesenný motív

Metodika

Eva Jastrabanová

Prosociálny výchovný štýl

Kľúčové slová: prosociálnosť, asertivita, osobnosť, etika, výchovné spoločenstvo, atribúcia, akceptácia, stimulácia

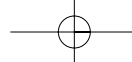
Pri stretnutí sa vždy zahľadíme do tváre toho druhého a snažíme sa uhádnuť, ako na nás vzájomné stretnutie pôsobí - sme radi, že sme sa stretli? Aký bude náš rozhovor - veselý? - ak tvár žiari šťastím, alebo smutný? - ak je ten druhý v strese. Niekedy navzájom zakrývame svoje city - to vtedy, ak nemáme dostatočnú dôveru, že ten druhý nás pochopí, alebo nechceme vidieť skutočnú tvár toho druhého.

Skúsme na chvíľu zavrieť oči a predstaví si človeka, s ktorým nám je príjemne. Aký je? Veselý, smutný, alebo chápaný, pokojný, nevyzvedá a my máme predsa pocit, že sa mu zdôveríme a on podá pomocnú ruku...

Myslím si, že aj vy uprednostníte tých, ktorí sú vyrovnaní, spokojní a šťastní. Máme pocit, že majú vnútornú silu, že aj pri prekážkach si zachovávajú radostnú myseľ. Aj oni majú starosti, prežili osobné nešťastie, avšak sú plní duševnej sily a viery v ľudí.

Tí druhí - vždy ustaraní a nešťastní, mávajú veľa problémov, neveria si, nedokážu sa rozhodovať. Sú uzavretí alebo agresívni. Po rozhovore s nimi aj my stratíme pokoj, ovládnu nás negatívne emócie. Predstavte si, ako takíto ľudia vychovávajú svoje deti! Vo výchovných postupoch je všeobecne veľký rozdiel. Kým šťastní ľudia môžu vychovať šťastné deti, tí nešťastní svoj smútok ako poslanstvo odovzdávajú aj svojim deťom. Toto je dôvod pre prácu na sebe. Veď to, o čom sme práve hovorili, platí aj pre učiteľa. Kde robíme najväčšie chyby? Často si ani neuvedomíme, že aj večné napomínanie detí slovami: „*Nechaj to, aj tak to nevieš!*“, „*Si nešikovný, nedokážeš to!*“, „*Vedela som, že sa ti to nepodarí!*“- je poslanstvom neúspechu, ktorý k nim vysielame. Ak dieťaťu zdôrazňujeme jeho nedokonalosť, chyby a neúspechy, vkladá si ich do pamäti a nenaučí sa dôverovať si a veriť, že dokáže všetko, o čo sa bude usilovať.

A to je už len krôčik k tomu, aby sa cítilo nešťastné. Ani učiteľ nemá vždy svoj deň, niekedy sa neovládne, zvlášť, ak dieťa stále hnevá, avšak existuje priestor,

aby sme si to dokázali uvedomiť a uznať si svoju chybu, ospravedlniť sa dieťaťu a povedať mu, že ho ľúbime. Aj pre učiteľa platí, že len šťastný učiteľ vychová šťastné deti.

PROSOCIÁLNOSŤ - rozvoj schopnosti stotožniť sa s druhým človekom a urobiť niečo dobré bez toho, že by sme za to očakávali bezprostrednú odmenu alebo protislužbu - odvodené z latinského slova „socius“, spoločník, priateľ.

Ak hovoríme o prosociálnom výchovnom štýle, budeme hovoriť *o zmenách v pedagogickom prístupe k deťom*.

Základným filozofickým východiskom je zmena v chápaní dieťaťa vo výchovno-vzdelávacom procese. Dieťa sa stáva aktívnym subjektom výchovy. Vzťah učiteľa a dieťaťa sa mení na rovnocenný vzťah.

V prosociálnom výchovnom štýle dospelý bezpodmienečne akceptuje osobnosť dieťaťa a pripisuje mu pozitívne city a vlastnosti.

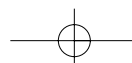
Môžu si deti vážiť dospelých, ak si dospelí nevážia deti?

Učiteľky slúžia deťom ako model empatie a výchovné situácie v prirodzených podmienkach triedy majú podobu aktívneho sociálneho učenia, v ktorom si deti zážitkovou formou osvojujú želateľné spôsoby sociálnej komunikácie a prosociálneho správania.

Prosociálny človek myslí, cíti a koná s ohľadom na druhých. Prosociálnosť je základom dobrých medziľudských vzťahov. Výchova k prosociálnosti je súčasťou *etickej výchovy*.

Výchovné spoločenstvo považujeme v prostredí školy za *cieľ*, ku ktorému smeruje výchova ako celok. Deti v triede sú učiteľkinými pomocníkmi, majú súdržné vzťahy, spolupracujú pri hrách a pomáhajú si. Ak učiteľka chce, aby systém výchovného spoločenstva dobre fungoval, musí sa sústrediť na tieto pedagogické javy:

- partnerská komunikácia, v ktorej sa s deťmi hovorí ako so seberovnými
- otvorenosť voči potrebám, návrhom a názorom detí
- pedagogické využitie autority starších detí pre mladšie deti - dvojice mladších a starších detí na vychádzke
- posilňovanie zodpovednosti detí za splnenie primeraných úloh - napr. polievanie kvetov
- kooperatívne učenie - zapájanie detí do spoločného riešenia úloh - napr. pri zhotovovaní zoologickej záhrady rešpektujeme návrhy detí, koľko zvierat a kde umiestnime...

- usmerňujeme nadané deti, aby pomáhali slabším
- vytváranie podmienok, aby každé dieťa precítilo zážitok z úspechu diferenciaciou výchovno-vzdelávacích požiadaviek, napr. pri pohybových hrách a telovýchovných činnostiach.

AKCEPTÁCIA OSOBNOSTI DIEŤAŤA

- prijímanie dieťaťa takého, aké je a prejavovanie priateľských citov voči dieťaťu

Dieťa prijímame vždy také, aké je. Ak kladieme rôzne podmienky, potláčame v ňom sebavedomie a istotu. Nekladíme mu podmienky, napr.: „*Mám ťa rád, ak urobíš to...*“ Dieťa milujeme vždy, a ono to musí cítiť. Vo vzťahu učiteľka - dieťa musí učiteľka prvá ukázať svoj vzťah k dieťaťu, a to aj vtedy, ak ju odmieta, alebo vyvoláva konflikty. *ANI JEDNO DIEŤA* nemá mať pocit, že ho *UČITEĽKA NEMÁ RADA*.

Učiteľka by mala prejavovať tieto pedagogické spôsobilosti:

- je prívetivá vo vzťahu k deťom
- všíma si, ako dieťa prejavuje vzťah k druhým
- vytvára pozitívnu výchovnú atmosféru v triede, v ktorej deti pociťujú náklonnosť
- akceptuje problémové deti

Ešte by sme sa mali zamyslieť nad tým, ako oslovujeme najmladšie deti. Ako ich pomenúvame a zároveň označujeme? V návale nežnosti ich voláme napr. zajko-bojko, štrbulienka, maznulienska, chrobáčik...

Ani si neuvedomujeme, že tým niekedy dieťa raníme. Veď ono také nechce byť a my sme mu dali identitu, ktorej ešte nemá síl sa zbaviť. Myslíme na to, že meno, ktoré mu rodičia s láskou vyberali, sa možno viaže aj na korene rodiny a zaslúži si, aby sme ho ním oslovovali, a tým aj jeho viedli k hrdosti na svoje meno.

ATRIBÚCIA

- pripisovanie pozitívnych vlastností najmä prosociálnosti deťom

Aj dospelí, nielen deti, sa stávajú takými, za akých - za aké ich považujeme. V pedagogickom prístupe dbáme na tieto zásady:

Sebavedomie dieťaťa dvíhame tým, že mu dávame pozitívne signály o jeho osobnosti, napr. slovami: „*Si veľmi šikovný...*“ „*Si zodpovedný...*“ „*Si pozorný*“ a pod. Ak chceme uňho niektoré vlastnosti rozvíjať, pripisujeme mu ich takým spôsobom, aby samotné prežívalo radosť z úspechu, pričom zvýši svoju iniciatívu, napr.: „*Ak sa pousiluješ, určite sa ti to podarí, lebo si to šikovný...*“, „*Ak budeš dávať dobrý pozor, určite to uhádneš...*“.

Dôležitou zásadou je:

FORMULÁCIA JASNÝCH A SPLNITELNÝCH PRAVIDIEL HRY

Dieťa sa postupne učí zachovávať určité pravidlá, potrebné pre život v kolektíve. Je dôležité, aby pochopilo ich význam a stotožnilo sa s nimi, napr.: v jedálni som ticho, nevysmievame sa kamarátom, neublížujeme iným.

Suzan Kovalíková formulovala celoživotné pravidlá medziľudských vzťahov:

- vytvárať dôveru
- byť pravdivý
- aktívne počúvať (ušami, očami, srdcom)
- neznevažovať nikoho
- dávať maximum toho, čoho som schopný

Za druhú stránku prosociálnosti a dobroprajnosti možno považovať sebaovládanie. Napr. prosociálna učiteľka neľutuje osobný čas, ak vie, že spraví deťom radosť pri príprave pomôcok a predmetov, ktoré si deti zoberú domov.

- pokojne reaguje na priestupky detí
- je trpezlivá voči rodičom, ktorí denne reagujú na činnosť školy nespokojnosťou
- snaží sa hľadať optimálne formy spolupráce s kolegyňou, ktorá neguje jej pedagogické snaženie

Každodenné dodržiavanie týchto pravidiel pomáha učiteľke zamerať sa na prania detí a ich túžby. K dosiahnutiu vlastného sebaovládania a vnútornej vyrovnanosti je potrebná schopnosť odpútať sa od seba, od vlastného JA a sústrediť sa na iných. Pokojné reagovanie na dôsledky negatívnych javov označujeme v odbornej terminológii pojmom **INDUKTÍVNA DISCIPLÍNA**.

Násilné usmerňovanie detí neprospieva rozvoju prosociálneho správania:

Príklad: Dieťa sa pobije pre hračku. Ak učiteľka karhá dieťa tým, že hodnotí jeho konanie slovami „*Si bitkár, nevieš sa poriadne hrať, kazíš nám hru...!*“, dieťa v tejto chvíli zaradíme do určitej kategórie a možno očakávať, že časom sa prejaví znova tak, alebo možno ešte agresívnejšie. Prosociálna učiteľka *nehodnotí skutok* - zobrať hračky, pokazenie hry - ale pozornosť venuje tomu, *čo skutok zapríčinil*. Druhé dieťa plače, spôsobil si mu bolesť, smútok - dá sa to napraviť? Ako? Dieťa vedíme k tomu, aby hľadalo možnosť, ako spraviť radosť tomu, komu ublížilo.

Naše konanie a správanie ovplyvňuje rebríček hodnôt, ktorý ma každý z nás. Jeho vytváranie je podmienené individuálnymi podmienkami jedinca. Vnímanie hodnôt je subjektívne. Pre niekoho je hodnotou dobré jedlo, pekné šaty, pohodlie, opora iných. Dnes sa viac pri hodnotení človeka hovorí o jeho materiálnom

zabezpečení. Pre pracovnú zaťaženosť zanedbávame sociálne hodnoty ako sú *LÁSKA, PRIATEĽSTVO*, a pritom sú dôležité tak pre dieťa, ako aj pre dospelých.

V priebehu života sa hodnotový systém mení. Asi do tretieho roku života dieťa považuje za najdôležitejšie uspokojovanie svojich vnútorných potrieb. Vyberá si situácie a veci, ktoré posilňujú jeho zdravý vývin. Postupne si uvedomí, že to, čo je príjemné pre neho, nemusí byť príjemné i pre jeho okolie. (Rozprávka: *Aký je jarný dážď*)

Dieťa sa učí príkladom a najväčšou autoritou je pre neho dospelý. V materskej škole je to učiteľka - je pre neho vzorom, dieťa odpozoruje jej správanie a napodobňuje ho. Dôležitý je aj význam vrstovníkov. Dieťa postupne spoznáva, že každý človek, každá rodina má svoj rebríček hodnôt, ktorý je rozdielny.

Ani dieťaťu nesmieme vnucovať vlastné pohľady na svet. Má právo na rešpektovanie svojej osobnosti - toto z psychologického i pedagogického hľadiska považujeme za prioritu.

Ak si získame úctu dieťaťa, keď je ešte malé, môžeme predpokladať, že náš systém hodnôt prijme aj v období dospievania. Treba vždy rozvíjať to, čo spôsobuje dieťaťu radosť, pretože aktívnou činnosťou si vytvára vzťah k skutočným hodnotám. Utvára si schopnosť aktivity a vedomia, že za každým úspechom je tvrdá práca. Keď dieťaťu prejavujeme úctu, učí sa vážiť si všetkých, ktorí sa takto k nemu správajú.

Deti majú rady vzory - takým môže byť pre ne napr. literárna postava z rozprávky *Janko Hraško* alebo *Tri prasiatka*. V každej rozprávke nájdeme podnety pre formovanie osobnosti dieťaťa prostredníctvom postáv a ich konania. Odtiaľto si dieťa bez zbytočného moralizovania preberá vzor konania dobrého, ale i zlého. Preto je taký dôležitý výber rozprávky - najmä televíznej, v ktorej, žiaľ, je často v popredí najmä agresivita aktérov.

Svoje postoje k hodnotám si formujeme po celý život, ale tie základné dáva dieťaťu do vienka rodič a učiteľ. Každý sme individualita, preto by sme mali rozvíjať spôsobilosti a vlastnosti prosociálneho správania:

- *úcta k sebe* - ak si nevážim sám seba, ako si môžem vážiť druhého človeka
- *pozdraviť sa vzájomne* - a tak získať pocit, že sa tešíme zo vzájomného stretnutia
- *usmievať sa* - na iných, a tak im dať najavo svoju spolupatričnosť
- *poďakovať sa* - vždy, ak pre nás niekto niečo urobil
- *pomáhať* - bez nároku na odmenu

- *darovať*- taký darček, ktorým urobíme radosť
- *vedieť sa vcítiť*- do myslenia a konania druhého človeka, aj keď zmýšľa inak ako ja

Je toho veľa? Nie je to ľahké? Kto sa zamyslí a bude hľadať riešenie, určite to časom dosiahne.

NABÁDANIE AKO OSVEDČENÝ VÝCHOVNÝ PROSTRIEDOK

Ovplyvňuje správanie detí na krátky čas. Je dobré, ak vieme správne argumentovať, napr.: "Jožko, ty vieš zaväzovať šnúrky, ukáž Jankovi, ako to robíš."

STIMULÁCIA PROSOCIÁLNOSTI

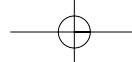
Odmeny a tresty sú tradičné výchovné metódy, ktoré uvádzajú do pohybu psychické procesy. Nie vždy nimi dosiahneme efekt, ktorý očakávame. Silná stimulácia niekedy oslabí vlastnú hodnotu konania - napr. dieťa poupratuje hračky len preto, že sa potom môže hrať na počítači. Postupne si vypestuje návyk, že každá jeho aktivita bude podmienená *odmenou*. Učiteľka by preto mala používať požiadavku *AK* budete poslúchať, *AK* sa vám to podarí... tak potom...

Využívame *slovné pochvaly* - mám radosť, že ste boli poslušní, odmením vás tým, že si povieme rozprávku, vezmeme nové hračky. Aj toto je účinná sociálna stimulácia. Tak odmeňujeme a chválime deti, ktoré usilovne pracovali, ale nedosiahli požadovanú úroveň - uvedomujeme si *možnosti* jedinca.

Stará filozofická múdrosť hovorí: „*Staň sa tým, čím si.*“ Staneš sa tým, čím sa môžeš a musíš, len vtedy, keď to budeš sám chcieť. Dieťa sa musí v živote naučiť asertívnemu správaniu. Rodina je najprirodzenejším prostredím, ďalej je to materská škola. Asertívni dospelí netrávajú na tom, aby sa dieťaťu páčilo, čo od neho požadujú. Dieťa musí niekedy robiť aj to, čo sa mu nepáči. Len tak sa naučí, že za svoje konanie nesie zodpovednosť a že v živote nemôžeme vždy robiť len to, čo sa nám páči.

Naše výchovné pôsobenie sa však má vždy uberať k objaveniu vlastnej hodnoty dieťaťa, prijať ho také, aké je, so slabosťami i prednosťami a dokázať to preniesť do bežného života. Ak dieťa žije v priateľskom ovzduší, učí sa, že svet je miesto, kde sa oplatí žiť.

Pre učiteľov majú veľký význam hry, zamerané na emocionálnu - socializačnú stránku rozvoja osobnosti dieťaťa. Pri zaraďovaní takýchto hier do edukačného procesu sa zlepší práca v skupine. Deti sa lepšie spoznávajú nielen medzi sebou, ale zlepšujú sa aj kontakt s učiteľkou. Hra je činnosť, ktorá robí život zaujímavejší a krajší. Jej prostredníctvom deti spoznávajú život dospelých. Vytvára príležitosť pre sociálnu komunikáciu a formy spoluzitia v edukačnom procese. Je to peda-

gogický prostriedok na rozvoj intelektuálnych schopností, telesnej zdatnosti, prostriedok na vyjadrenie emócií. Pedagóg ňou môže účinne ovplyvňovať vôľové a charakterové vlastnosti a potlačiť negatívne stránky osobnosti. Miera tvorivosti učiteľa sa prejaví na výsledkoch detí. Tak ako studnička dostáva svoju vodu z čistého prameňa a vďaka stálemu prítoku je čistá, tak aj pedagóg svojou prácou a príkladom formuje dušu dieťaťa a spolu s ním prežíva radosť a krásu každého dňa.

HRY- námety

Rozvoj emocionálno-socializačnej stránky dieťaťa

1). Pred malými deťmi sa niekedy obávame príliš prejavovať svoje city. Malé deti však vedia prežívať aj smútok dospelých.

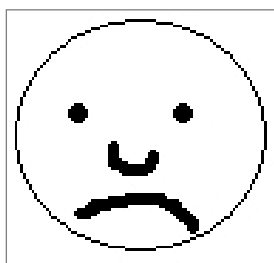
ODZNAKY S EMÓCIAMI

Postup: Učiteľka si pripne na odev odznak- tváričku, ktorá vyjadruje pocity (smútok, radosť). Keď odznak vzbudí pozornosť detí, porozpráva im o svojich pocitoch. Behom dňa nájde príležitosť, aby si ho vymenila.

Obmena: Odznaky môžu mať k dispozícii aj deti. K tejto aktivite môžeme motivovať aj rodičov.

veselý

smutný

nahnevaný

Hry na utváranie osobnosti

Schopnosť znášať sklamanie a zlyhanie

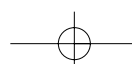
1.) Loptičky (skupina detí)

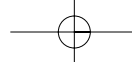
Pravidlo hry: Doprostred kruhu postavíme kôš s malými loptičkami. Deti sa točia v kruhu, spievajú, na potlesk si vezmú loptičku. Komu nezostane, vypadne z hry.

Obmena: stoličky

2.) Na poštára (6-12 detí)

Pomôcky: obrázky, vrecúška - obálky. Obrázky dáme do obálok - niektoré necháme prázdne.

Pravidlo hry: Deti sedia okolo a hádzu kockou. Kto hodí určené číslo, môže si zobrať obálku. Keď je prázdna, v hre už nepokračuje.

3.) *Macko cestovateľ* (skupina detí)

Pomôcky: plyšový medvedík

Pravidlo hry: Deti stoja tesne v kruhu, ruky majú za chrbtom, kde si podávajú malú hračku. Jedno dieťa v strede sleduje pohyby detí. Ak uhádne, u koho je hračka, ukáže na dieťa, ktoré musí povedať zviera alebo vec. Ak nevie, vypadne z hry.

Riekanka: Macko ide po lese, čo nám z neho prinesie.

Schopnosť rýchlej reakcie a prispôsobenia sa

1.) *Ruky, pozor!*

Pomôcky: žiadne (skupina detí okolo stola 6-8)

Pravidlo hry: Deti sedia okolo stola a ruky majú na kolenách. Keď zavoláme: „*Ruky, pozor!*“, deti položia ruky dlaňou hore. Keď povieme: „*Ruky, spíte!*“, položia ruky dlaňami dole. Keď povieme: „*Ruky, preč!*“, schovajú ruky pod stôl. Príkazy zrýchľujeme a striedame.

Obmena: Dávame príkaz pre každú ruku zvlášť: „*Pravá ruka spí, ľavá ruka preč!*“

2.) *Ochota k pomoci a spolupráci*

Učiteľka zadá problém: „*Dnes si budeme kotúľať loptičky, ale nemám dost' pre všetky deti - ako by sme si pomohli?*“

Deti hľadajú možnosti riešenia:

kotúľať budú tie deti, ktoré majú loptu, potom sa vymenia
môžeme kotúľať stavebnice, guľu z papiera...

1.) *Kam chcem*

Cieľ: Rozvíjanie spolupráce a spolupatričnosti

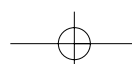
Postup hry: Dieťa si v duchu zvolí určitý smer, kam sa chce dostať - tam má svoj dom. Postaví sa však na iné miesto. Druhé dieťa, ktoré je jeho sprievodcom, ho vezme za ruku, ide s ním na miesto, o ktorom si myslí, že je tam jeho dom. Ak ide správne, dieťa sa dá viesť, ak nie, vzpiera sa. Sprievodca hľadá smer dotedy, kým ho nenájde a zavedie dieťa do jeho domu.

2.) *NOČNÝ VLAK*

Cieľ: Rozvíjanie spolupatričnosti a spolupráce

Pomôcky: tri šatky na oči

Postup: Dohodneme sa s deťmi, že sa zahráme na vlak. Vlak ide nocou. Prvé

dieťa je lokomotíva, ktorá je osvetlená. Tri vagóniky - deti bez svetla - majú zviazané oči. Niekoľko detí predstavuje stromy, domy, okolo ktorých vlak prechádza, ale nesmie naraziť. Rušeň musí ísť pokojne, aby s vagónikmi bezpečne prišiel do stanice.

3.) AUTOUMÝVAČKA

Cieľ: Rozvoj zblížovania a upevňovania skupiny a prejavovanie citov, komunikatívnych zručností vyjadrovania sa.

Dĺžka trvania: 5 minút

Počet hráčov: skupinky

Vek: od 5 rokov

Pravidlo hry: Hráme sa v triede alebo v telocvični

utvoríme dvojrad čelom k sebe

dieťa prechádza stredom a každý sa ho snaží dotknúť, pohladí ho a potom mu povedať niečo milé, čo ho poteší

v hre vystriedame najviac dve deti alebo dvojice

Motivácia: smutné očka

1. Zdramatizujeme básničku:

Pozrite sa na smutného chlapčeka, čo má smutné obe očka,
očka stále plačú, plačú, aj keď plakať už nechcú.

Chlapček zato hanbí sa...

Nevie však, že každé očko malé - veľké

občas smúti, občas rozplače sa.

4.) MOJE SRDIEČKO

Čas: 20 min.

Inštrukcia: Rozhovor s deťmi o tom, čo nám hovorí naše srdiečko, čo máme radi, čo sa nám páči, alebo naopak, prečo sme smutní, kedy sme nešťastní, pre koho bije naše srdiečko, koho ľúbime. Do vystrihnutého srdiečka deti nakreslia seba a toho, koho majú najradšej.

Rozhovor: Porovnávanie obrázkov - aké miesto majú členovia rodiny v srdci dieťaťa.

IVGE FEUSTEL: Aký je jarný dážď? (Rozprávka)

- Puk! - a z vajíčka sa vyľahla kačička.

- Aký je svet? - hneď sa spýtala.

Slniečko práve zmizlo. Z tmavých mrakov pršalo a pršalo.

A ešte sa aj blýskalo.

- Čo to buchlo? - spýtala sa preľaknutá kačička.

- To je jarná búrka, - začvirikal vrabček a rýchlo sa skryl do búťľavej vŕby.

- Hore mokro, dolu mokro, všade mokro...- čudovala sa kačička a čľapkala sa v dažďovej vode.

- Ojojó: Aká nepríjemná je jarná búrka! - hneval sa krtko a črpkal dažďovú vodu zo svojho podzemného domčka.

- Áno? - znova sa čudovala kačička.

Hnedozelená žabka, čo skackala okolo, si spievala:

- Kvak, kvak, jarná búrka, to je to najkrajšie na svete, kvak! - A čľup! Skočila do veľkej mláky.

- Aha! Aj mne sa páči! - prikývla kačička. Pršalo a z cestičky sa stal potok. Voda tiekla z kopca a spievala jarnú pesničku. Na hrubom konári sedela malá myška a plávala okolo kačičky.

- Jarná búrka je nebezpečná, pípala ustrašene.

- Musím sa presťahovať.

- Ó - zľakla sa kačička.

Okolo išiel ježko. - Všade samé slimáčky - mľaskal ježko a tešil sa na hostinu.

- Jarná búrka premení lúku na rozprávkovú krajinu plnú jedla.

- No toto! - žasla kačička.

Na kvetoch sedeli premoknuté včielky. Mokkými krídelkami nemohli hýbať, a preto sa im nepodarilo odletieť.

- Aké smutné! - ľutovala kačička včielky.

- Ako budete teraz lietať?

Ale už o malú chvíľu vyšlo slnko. Najskôr si poprezeralo svet a potom usušilo včielkam krídla. Všetko bolo čisté, vyumývané. Kačičke sa najviac páčili dažďové kvapky, ktoré viseli na stebľách trávy.

- Ešte stále neviem, aká je jarná búrka- sťažovala sa. Ale popršaná lúka, keď na ňu svieti slniečko, je nádherná- zakačkala kačička a od radosti urobila na zelenej tráve kotrmelec.

Helena Krnová

Tvorivá dramatika

Význam tvorivej dramatiky v systéme výchovno-vzdelávacieho pôsobenia

Prečo tvorivá dramatika?

TVORIVÁ DRAMATIKA JE CESTA, AKO SA PRIBLIŽIŤ K DIEŤAŤU A DIEŤA K ŽIVOTU.

Naším dorozumievacím nástrojom je ľudské telo. Prostredníctvom neho (hmatom, čuchom, zrakom, sluchom, chuťou) môžeme spozorovať, kde sa práve nachádzame, ako sa na tomto mieste cítime, akú v nás vyvoláva náladu.

Toto všetko a ešte ďaleko viac je naše telo schopné zaznamenať svojimi zmyslami a rovnako dokáže svojimi výrazovými prostriedkami (mimikou, pohľadom, gestom, postojom, zvukom) vyjadriť, čo všetko pocítilo.

Každý dotyk s okolitou skutočnosťou, ktorý sa udeje prostredníctvom zmyslov, je pre dieťa cenná vlastná skúsenosť. Práve improvizované činnosti tvorivej dramatiky vytvárajú priestor, aby takýchto skúseností malo čo najviac. Vedú ho ku skúmaniu, prešetrovaniu prítomnosti aj seba, k rozvíjaniu myšlienok, citov a k ich vyjadreniu pohybom, gestom a slovom. Smerujú ku komunikácii myšlienok, obsahov a cieľov, čím je silne podporovaná zmena v jeho emocionálnom prežívaní. Citový svet je podrobený analýze uznávaných hodnôt a potrieb, čím sa dieťa postupne stáva jedinečnou a vnútorne vyváženou osobnosťou.

Zdalo by sa, že vplyv tvorivej dramatiky sa prejavuje len v dôraze na citovú stránku osobnosti. Pri uvedomelom spojení s učiacou látkou však zahrňuje dôraz na komunikáciu a sebavyjadrenie. Vo vnímaní dieťaťa vzniká prechod od globálneho (celostného) k vnímaniu jednotlivých častí. Do popredia vystupuje fantázia. Deti poznávajú svet cez hru a v hre. Veľmi dôležitý je však fakt, že tvorivá dramatika nie je hra pre iných a nie pre zážitok iných - *tvorivá dramatika je pre zážitok a skúsenosť samotných aktérov.*

Význam tvorivej dramatiky

A) Z pohľadu napĺňania cieľov výchovy a vzdelávania

Kognitivizácia - metodológia poznávania: tvorivé osvojovanie informácií a poznatkov, ovplyvňovanie citov, motivácie hodnotiaceho systému, pozitívneho sebachápania.

Emocionalizácia: rozvoj spolupráce a schopnosť kooperácie

Motivácia: osvojovanie vedomostí zážitkom (zážitok - prežívanie - skúsenosť)

Socializácia: rozvoj osobnosti navonok (rozvoj komunikácie, osvojenie sociálnych rolí, schopnosť slobodne sa vyjadrovať a prežívať)

Autoregulácia: citlivé vnímanie samého seba, ktoré vedie k sebahodnoteniu, k sebavedomiu a k sebaovládaniu

B) Z pohľadu ovplyvňovania interného (vnútorného) prostredia dieťaťa

Senzualita a spontánnosť - rozvoj všetkých zmyslov, kultivácia telesného pohybu, osvojenie uvoľňovacích a relaxačných techník

Zbavovanie vnútorného napätia - dovoľuje prejavíť sa, objaviť sám seba, vyjadriť slobodne sám seba

Akceptovanie seba a iných - prijatie všetkých pocitov, t.j. negatívnych aj pozitívnych

Nárast empatie (vcitovania) - rozvíjanie schopnosti pochopiť iného

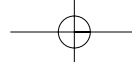
Dôvera vlastnému prežívaniu - nárast rozmeru dôvery v samého seba

Cieľ tvorivej dramatiky:

...NA TEJTO CESTE SA DIEŤA NAUČÍ SVET VNÍMAŤ, PREMÝŠLAŤ O ŇOM A UTVORIŤ SI K NEMU VZŤAH. NAUČÍ SA VYJADROVAŤ SA A KOMUNIKOVAŤ S NÍM - SLOVOM AJ POHYBOM.

„Cesta“ vyjadruje dominantnú myšlienku tvorivej dramatiky, ktorá hovorí, že v práci s metódami tvorivej dramatiky nie je dôležitý výsledný efekt, ale celkový tvorivý proces. V tomto dlhodobom procese sa spĺňajú nasledujúce ciele:

- vychovávať človeka vnútorne slobodného, schopného prežívať naplno svoj život (tu a teraz),
- človeka, ktorý poznáva a skúša svoje možnosti a schopnosti, nebojí sa skúšať, riskovať a experimentovať,
- ktorý smeruje k sebapoznaniu a k sebarealizácii, je citlivý k svojmu okoliu a jeho potrebám,
- človeka, ktorý je otvorený k zmenám, priznáva sebe aj ostatným právo na vývoj a zmenu,
- človeka s tvorivým prístupom k sebe i k okoliu,
- človeka, ktorý sa dokáže tešiť z maličkostí a vie intenzívne prežívať všedný, každodenný život,
- človeka, ktorý sa aj v dospelosti bude vedieť hrať a radowať z hry.

Hlavným cieľom tvorivej dramatiky je podporovať rozvoj osobnosti dieťaťa a povzbudzovať jeho tvorivé aktivity, fantáziu a predstavivosť. Dramatická hra zdôrazňuje hravosť a využíva schopnosť dieťaťa jednať v navodených situáciách ako v skutočných. Ide o činnosť voľnú, vopred nerozhodnutú a dovoľujúcu dieťaťu prispôsobovať a obmieňať prvky skutočnosti podľa svojich zámerov a želaní. Je to hra na niečo alebo niekoho, kde sa všetci hrajú spoločne, ale každý hľadá vlastné spôsoby riešenia.

Dramatickú hru navodzujú učiteľka, ktorá usmerňuje deti tak, že sa sama zapojí do hry a stáva sa spoluhráčom. Motivácia, ktorú volí, by nemala byť návodom na vykonanie, ale impulzom, ktorý vyburcuje deti k hľadaniu ich vlastného riešenia. Záleží na správnej motivácii - nehráme sa ako, ale sme niečím, niekým (nie sme ako vietor, ale sme vietor).

Každé dieťa má inú skúsenosť, inú predstavu, rieši danú situáciu po svojom a možno úplne odlišne od našich predstáv. Rozhodujúci nie je výsledok, ale zážitok dieťaťa.

Na bohatšie rozvíjanie slúžia hry, námety a cvičenia, zamerané na rozvíjanie obrazotvornosti, tvorivosti, intuície a schopnosti rôznej komunikácie.

Námety dramatických hier pre prácu v materskej škole môžeme rozdeliť do niekoľkých okruhov:

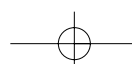
- a) hry na rozohriatie, uvoľnenie, spoločné sústredenie, koncentračné cvičenia
- b) hry na kontakt s partnerom, mimojazyková komunikácia a skupinové cítenie, skupinový rytmus
- c) hry s predmetmi
- d) pohyb s predstavivosťou a fantáziou
- e) detská improvizácia

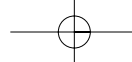
Stručná charakteristika a námety hier jednotlivých okruhov

a) Rozohriatie, uvoľnenie, sústredenie

Ich hlavnou úlohou je zbaviť deti zábran, napätia a strachu - „*preniesť sa do iného sveta*“. Patria sem cvičenia na prebúdzanie a objavovanie seba samého (z úplnej nehybnosti postupne objavovať možné pohyby svojho tela).

Musia prebiehať v atmosfére pohody a uvoľnenia. Učiteľka svojím pokojným hlasom vedie deti pomocou presných inštrukcií a svojou vlastnou sústredenosťou im dáva pocit bezpečia. Cvičenia by mali byť zaradené na začiatku bloku, kedy je potrebné zamerať pozornosť detí na to, čo sa bude diať teraz a nechať bokom, čo sa dialo predtým.

*** Zrakové cvičenie** *Ciel: zbavovanie sa úzkosti a strachu- uvoľnenie*

Vyzveme deti, aby si ľahli, zavreli oči a nechali ich zatvorené kým...

- budem spievať pesničku, - ťa bude hladíť kamarát, - ťa bude kamarát držať za ruku, - bude hrať hudba.

Na toto cvičenie kladieme veľký dôraz, pretože strach a úzkosť z tmy nedovolí deťom byť príliš dlho so zatvorenými očami, ale postupne získavajú dôveru a úzkosť vystrieda pokoj a pohoda.

*** Zmyslové cvičenia** *Ciel: vnímanie vnútorne - hmatové, teda popri objavovaní sveta objavovanie seba - koncentrácia*

Zmrzlina: Deti sedia v kruhu a my motivujeme konanie...naberieme si zmrzlinu a jeme ju...je v nej plno soli...páli...roztápa sa nám...zmenila sa na žuvačku.

Snažíme sa, aby sa deti nešantili, ale čo najpresnejšie vyjadrili chuť a pocit.

*** Svalové uvoľnenie**

Ciel: uvedomenie si pohybových možností svojho tela - sústredenie

Panáčiky: Všetci ležia na zemi, pevne zatínajú päsťe - náhle uvoľnia... pevne zatvárajú oči, sťahujú, zmršťujú tvár, potom ju náhle uvoľnia.

Rozvíjajúce varianty: Si mačka, vyhrievaš sa na slnku...stojíš pod sprchou a lenivo sa preťahuješ...si panáčik v škatuľke, otvorí sa vrchnáčik, vyskakuješ, voľne sa hojdáš dopredu, až do úplného zastavenia.

Telo rozcvičujeme najprv na mieste, pokračujeme rytmickým precvičovaním z miesta, začneme precvičovať priestor horizontálne aj vertikálne, až sa s deťmi rozhýbeme v celom priestore.

*** Model tvorivých cvičení o sebe**

Ja a moja psychika

Ciel: spoznávať, že vnútorný zážitok je dôležitejší a potrebnější ako vonkajší prejav

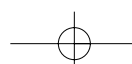
Uvedomenie si citov - deti by mali vedieť, že sú súčasťou ich života, sprievádzajú ich po celý život a možno ich vyjadriť a vypožorovať rečou tela - mimikou a gestikuláciou

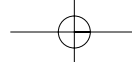
Cvičenie pri chôdzi: Si spokojný, šťastný, rozšantený, lenivý, unavený

- daj najavo, že máš radosť, lebo si dostal psa

- si smutný, lebo si stratil kľúče od bytu

- ako sa cítiš pri pohľade na veľkého pavúka, pri počúvaní obľúbenej hudby...

Kráľovstvo ľudských vlastností: - Jeden hráč ide za dvere, ostatní sa dohodnú na jednej z ľudských vlastností. Úlohou vracajúceho sa je z rôznych pohybových prejavov detí uhádnuť, o akú vlastnosť ide.

- Hra s nástrojmi: nájdí nástroj, ktorým možno vystihnúť danú vlastnosť, napr.: nežnosť (triangel), surovosť (činely) strach (píšalka).

b) Hry na kontakt, mimojazykovú komunikáciu, skupinové čítanie, skupinový rytmus:

Do tejto kategórie zaraďujeme neverbálne dialógy, vedené pomocou dotykov, zvukov. Základným prvkom je tu kontakt v rytme.

*** Hry na kontakt**

Mimojazyková komunikácia *Cieľ:* otvoriť sa inému, fyzicky iného objavovať

Malé dieťa je egocentrické, má sociálnu a prirodzenú tendenciu uzatvárať sa vo vnútri svojich vlastných hraníc. Ak má niečo vyjadriť, hovorí iba o sebe. Tvorivou dramatikou ho učíme, aby sa dívalo na svojich kamarátov, dotýkalo sa ich a chápalo ich.

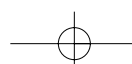
Pohladenie: Deti sedia vo dvojiciach naproti sebe. So zavretými očami sa budú zľahka dotýkať svojho kamaráta na tvári tak, aby cítili jeho tvár, pokožku, teplo.

Dvojča: Deti sa vo dvojiciach rozmiestnia po hracej ploche, jeden z dvojice má zaviazané oči, druhý sa premení na sochu, nemusí predstavovať nič skutočné. Dieťa so zviazanými očami má za úlohu postupnými dotykmi zistiť, akú polohu má jeho kamarát a potom ho napodobniť - deti sa musia dotýkať veľmi jemne, bez prudkých pohybov, vopred je treba na toto cvičenie deti pripraviť - hra pohladenie.

Socha z plastelíny: Deti utvoria dvojice. Jeden z dvojice bude predstavovať plastelínu a druhý bude sochár. Ten bude tvarovať telo svojho kamaráta, až z neho vytvorí sochu.

Bez rúk: Dieťa stojí so zviazanými očami a s rukami za chrbtom - jeho úlohou bude ostatnými časťami tela skúmať kamaráta, ktorý je pred ním (nohami, kolenami, čuchom atď.).

Neverbálne dialógy: Dvojice vedú dialóg rôznymi prostriedkami, len nie slovne. Začínajú mimikou tváre a rukami, polovicou tela. Potom celým telom, tleskaním, klopaním rúk na stôl, poklepkávaním prstov na partnerov chrbát. Spočiatku sa téma rozhovorov neurčuje, ale s rastúcou citlivosťou a skúsenosťou áno. Pri týchto dialógoch je potrebné deťom poskytnúť dostatok času, pokojne ich usmerňovať, aby si neskákali do reči, ale pokojne sledovali, čo hovorí druhý a neodpovedali unáhlene.

* **Skupinové čítanie**

Cieľ: prežívanie kladného vzťahu ku skupine - spoločné sústredenie

Pavučina: Deti sedia v kruhu, jedno dostane do ruky kľbko vlny, predstaví sa a hodí kľbko kamarátovi s tým, že koniec vlny drží v ruke. Tak to robia postupne všetci a cez stred kruhu sa z vlny vytvárajú mriežky - pavučina. Všetky deti spoločne ju môžu dvíhať do rôznej výšky, vyslovovať želania....Môžeme ju v triede odložiť, ako symboliku skupiny.

Ostrov: Deti sa rozdelia do skupín po štyroch. Každá skupina dostane veľké noviny. Hrá hudba a deti sa voľne pohybujú po triede. Po zastavení hudby sa deti snažia zmestiť na noviny - svoj ostrov.

Balón: Skupina je zhromaždená v kúte triedy, deti sa k sebe tisnú a dotýkajú sa jeden druhého - nedržia sa za ruky. Učiteľka stojí na opačnej strane miestnosti. Deti na pokyn kráčajú k učiteľke, ale tak, že sú v balóne (celá skupina sa bude pohybovať a dýchať v jednom rytme).

* **Skupinový rytmus** *Cieľ: sprítomniť harmóniu a rovnováhu medzi deťmi*

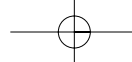
V rytme je sprítomnená harmónia a rovnováha. Je preto nevyhnutné, aby dieťa bolo vedené k schopnosti uvedomiť si rytmus a ovládať ho, pretože mu pomôže nájsť si vlastný rytmus, ktorý považujeme za jeden z prostriedkov vyjadrovania. Tým, že dieťa je obmedzené rytmom, posilňuje sa jeho schopnosť sústredenia a pozornosti, čo je nevyhnutné pre úspešnú prácu v rámci spoločného cvičenia. Núti to deti zapojiť sa psychicky aj fyzicky, byť teda skutočne pohotovým, čo je najlepší základ pre tvorivú dramatikú.

Haló baby? Deti chodia po triede. Učiteľka povie „jeden“ a deti napodobňujú telefonovanie: zastavia sa, ruku položia k uchu a zreteľne povedia: „Haló baby?“. Na pokyn „dva“ si podajú ruku a povedia „Dobrý deň!“, na „tri“ sa chytia za hlavu a nariekajú „Au, au, au...“ Keď je dobre osvojené spojenie čísel a príslušných činností, môžeme zadávať pokyny len číslicami a rôznymi kombináciami 1, 2, 2, 1, 3...

Hop! Deti voľne behajú po triede a na pokyn dospelého „Utekajte!“ začnú beh na mieste a budú zrýchľovať ako pri šprinte. Na druhý pokyn „Hop!“ dieťa preskočí pomyslenú prekážku a zakričí pritom „hop!“.

Mím (práca s gestikuláciou, synchronizácia pohybov)

Deti majú za úlohu bez použitia akéhokoľvek predmetu pantomimicky stvárniť presne určené pohyby. Celá skupina sa musí pohybovať synchronizovane: pre-miestniť ťažký, veľký klavír...dívať sa na letiace lietadlo...skákať na švihadle atď.

c) Hry s predmetmi

Ide o pohybové etudy, ktoré stvárajú určitý dej spojený s predmetmi

* **Oživovanie predmetov** Ciel': rozvíjanie obrazotvornosti

Premena: Každé dieťa má v ruke nejaký predmet, s ktorým sa oboznámi a zistí, čo všetko sa s ním dá urobiť. Na zvukový signál udelí predmetu inú funkciu a začne s ním podľa toho konať.

Cvičenie s vankúšikmi: Manipulácia s vankúšikmi je pre deti jednoduchšia a zaujímavejšia ako s imaginárnou rekvizitou:

- deti s vankúšikmi chodia uvoľnene po miestnosti, neskôr prekonávajú rôzne prekážky
- deti majú na hlavách vankúšiky a vo dvojiciach sa pokúšajú spolu rozprávať
- vankúšik predstavuje malé mačiatko, ktoré sa bojí, a preto ho treba chrániť celým telom
- deti stoja v kruhu a podávajú si vankúšik v rytme riekanky
- vankúšiky sa na určitý čas menia na určité predmety: kabelka... podnos...cesto...lietajúci koberec atď.

Vankúšik ako bábka: Pomocou vankúšika je možné spolicítiť s bábkou, vyjadrovať sa cez bábku, viesť s bábkou dialóg, zladať pohyby bábky so zvukom..

- vankúšik je na výlete...vystupuje na kopec, na spiatocnej ceste je unavený...vankúšik prelieza...skáče...robí kotrmelce...tancuje...zaspáva...spí
- vankúšik je...ľahký...mäkký...teplý...malý - ukážeme

Reakcie na vonkajšie podnety: Každé dieťa si zahrá svoju verziu pred ostatnými

- pri prechádzke vankúšik natrafí na prekážku - čo urobí, ako zareaguje?
- vankúšik sa prechádza a zbadá niečo zaujímavé (vajíčko, sliepku, potok...)

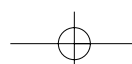
Vzájomné dialógy: Deti si v dvojiciach alebo v trojiciach precvičujú svoje správanie v rôznych situáciách - aj slovné vyjadrenie:

- stretnutie dvoch známych vankúšikov
- dva vankúšiky sa obchádzajú, nešikovnejší vrazí do druhého
- dva vankúšiky stretnú tretieho - šaša - ktorý padá

Nový názov pre predmet: Deti sedia v kruhu, v jeho strede sú rozložené rozličné predmety - hľadajú nový názov pre predmet

- pohybujú sa vo vymedzenom priestore (predmety sa stretávajú, zdravia, zoznamujú, hladkajú...)

- učiteľka vloží do stredu kruhu rôzne veľké farebné klobká - deti hľadajú podobnosť v usporiadaní

- každé dieťa odhodí svoje švihadlo do stredu kruhu a vyhľadáva obrazce, ktoré vznikli

- dieťa dostane list novinového papiera. Papier pokrčí (prípadne inak tvaruje) a odloží do stredu kruhu. V jednotlivých tvaroch a zoskupeniach hľadá podobu.

d) Pohyb s predstavivosťou a fantáziou

Ide o prebúdzanie vlastnej predstavivosti, originálneho myslenia, zvyšovanie citlivosti a pružnosti na úlohy, obsiahnuté v situáciách

* **Práca s telom** Ciel: rozvíjanie pohybovej fantázie a výrazu, prebúdzanie vlastnej predstavivosti, originálneho myslenia

Pohybová skladačka: Učiteľka urobí jeden výrazný pohyb, prvé dieťa zopakuje pohyb a pridá ďalší, druhé dieťa zopakuje predchádzajúce pohyby a pridá ďalší.

Posledný vyhráva: Deti stoja v rade za sebou a majú za úlohu prejsť čo najpomalšou chôdzou určitú vzdialenosť. Vyhráva dieťa, ktoré príde posledné. Platia pravidlá: pri každom kroku zdvihnúť chodidlo až nad koleno, aby na zemi neboli obe chodidlá naraz, široko roznožiť.

Motivácia chôdze: Deti sa brodia potokom...chodia bosé po kamienkoch...fúka do nich vietor...idú okolo niekoho, kto spí...prechádzajú cez potok po úzkej lavičke atď.

Charakter: Deti sa voľne rozptýlia po priestore. Snažia sa v pokojnej polohe aj v pohybe vystihnúť charakter navodeného predmetu...sme kocky, ktoré sa vysypali...lopty, ktoré sa rozkotúľali...hračky, ktoré ožili v hračkárskom obchode atď.

Postava v činnosti: Vyjadrenie - sme myška, čo pobehuje a hľadá syr, včielka, čo letí a hľadá kvietok, zbiera ho a nosí do úľa atď.

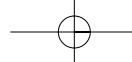
Pohyb na navodenú situáciu: Čáry-láry, nech je z teba lev, bojzlivý zajko, lenivý Janko...silný vietor, ktorý hýbe konáre stromov...polievka, ktorá sa varí vo veľkom hrnci.

Deti vychádzajú zo svojej predstavivosti a skúseností - kúzelník môže meniť všetky deti naraz, alebo len toho, koho sa dotkne kúzelná palička.

Vyjadrenie pocitov pohybom: Rozbil som si koleno, veľmi to bolí...stratil som loptu, neviem ju nájsť...roztrhol som si nohavice, doma dostanem atď.

Prenášanie imaginárneho predmetu: Nesiem plný pohár vody...košík so živými mačiatkami...sviečku atď.

Využívame len predmety, ktoré deti poznajú. Tu už môžeme motiváciu rozvádzať dej: pozerám do zrkadla...zrkadlo padlo...rozbilo sa, mama sa bude hnevať.

e) Detská improvizácia

Ide o pôsobenie smerom k prebúdzaniu vlastnej predstavivosti, rozvíjanie originálneho myslenia a obrazotvornosti, citlivosti a pružnosti na úlohy, obsiahnuté v rozšírených situáciách (oproti zúženému pohybu s predstavivosťou v charakteroch a v činnosti).

Pri improvizácii dramatický dej a konanie vznikajú až v priebehu diania. Dôležité je, aby sa pri improvizácii rozvíjalo konanie ako spontánne a vopred nepripravené.

*** Improvizácia s predmetom:**

Hra s vreckovkou:

- Hovoríme s deťmi o vreckovke a jej funkcii: utierame si ňou nos, spotené čelo, zašpinené ruky, uväzujeme si uzlík na jej roh.
- Hovoríme o tom, čo nám pripomína.
- Oživujeme ju: na vtáka, na motýľa, padajúci list, vietor, strašidlo, slimáka atď.
- Hráme sa na zvieratká, ktoré ju mohli nájsť, čo s ňou robili?

Prečo plače Zuzkina vreckovka

Vreckovka - bábka môže mať výšivku v jednom rohu/ako tvár bábky.

Vreckovka: „Najradšej by som visela v rámičku, ako obrázok! Myslím, že som na to dosť pekná!“ ...postupne otáčame vreckovkou zo všetkých strán.

„Som naozajstná narodeninová vreckovka“ ...pokloní sa.

„Vyšila ma Zuzkina stará mama“ ...ukážeme rohom kvet.

„Ale nikto ma nedal do rámička ako obrázok.“ ...položíme ju na zem, kde vzlyká.

„Ležím tu zaprášená na zemi, a som samý flak“ ...rohom ukazuje na flaky.

„Preto plačem“ ...vzlyká.

„Zuzkina stará mama povedala“ ...postaví sa zo zeme, „...že plakať sa nepatrí“ ...jedným rohom vreckovky si utiera slzy.

„To platí aj pre vreckovky! Vreckovky majú inú robotu. Mali by Zuzke čistiť noštek.“ ...ukážeme čistenie nosa... „utierať spotené čelo“ ... ukážeme...

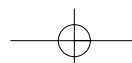
„zašpinené ruky“ ... ukážeme. „Ja by som chcela naozaj pracovať!“ ... pobežeme

... „Ale Zuzka mi v tom bráni! Raz ma hodí sem“ ... hodíme vreckovku v pravo ...

„Raz ma hodí tam“ ... hodíme vreckovku vľavo ... „raz ma ťahá“ ... ťaháme obidva

konce ... „ba dokonca aj cmúľa“ ... ukazujeme cmúľanie ... „Fuj!!!“

„Raz ma aj zabudla v skrinke“ ... sťažuje sa ... „Našťastie ma našla mamička“

... vyskočí ... „oprala ma, vyvesila, vyžehlila, pekne zložila, dala Zuzke“ ... všetko ukazujeme ... „Potešila som sa“ ... poskočí, ale hneď zosmutnie ... „Všetko začalo odznova, ba ešte horšie! Zuzka si zo mňa urobila strašidlo“ ... robíme „bu, bu, bu“, chytíme roh vreckovky a poskakujeme. „O chvíľu si zas zo mňa urobila padák“ ... vyhodíme vreckovku do výšky a očami sledujeme jej pád ... „Ani neviem, ako som sa sem dostala“ ... obzerá sa ... „Teraz tu ležím a plačem“ ... položí sa na zem a plače. „Čo ak ma Zuzka naozaj potrebuje? Deti, prosím Vás, keď stretnete Zuzku, povedzte jej, že tu plačem a čakám, kedy ma nájde!“ ... zakýva jedným rožkom a plače.....

*** Improvizácia s dejom**

Prechádzka po lese

Deti sa uvoľnene prechádzajú po triede. Učiteľka ich zavedie na prechádzku, ktorú budú prežívať: „Idete po trávniku, je krásne teplo. Potom je čím ďalej teplejšie ... začínajú padať prvé kvapky ... prší, na zemi sa robia kaluže ... voda nám už siaha po členky ... sme unavení. Prestáva pršať. Ideme cez blato. Vychádza slnko ... ideme po sviežej tráve.“

Táto hra môže viesť až k dramatickému vyjadreniu, ak deti vystihnú stav, ktorý v nich vyvolávajú jednotlivé časti prechádzky.

Rozprávka o slimákovi

Kde bolo, tam bolo, bol krásny zelený les, so starým dubom uprostred. Zahrajme sa na ten les! Deti znázorňujú stromy v lese, každý podľa svojej predstavy - listnatý, ihličnatý, rovný, krivý...stromy šumia, kývajú sa. Kto v takom lese žije? Deti vymenúvajú a pohybom znázorňujú zvieratá - pohybom môžu rozohrať celú etudu s lesom a jeho obyvateľmi..

V lese žil aj malý slimáčik - Ako sa volal? Slimáčik Máčik. Slimáčik Máčik od jari šantil v tráve, kížal sa prevaľoval, robil kotrmelce a liezol na stromy... deti pohybom stvárňujú. Ani nezbadal, ako prešlo leto, prišla jeseň a v chladnom vetre mu začala byť zima. Rozhodol sa, že si kúpi dom, veľmi dlho nerozmýšľal a kúpil si ten s najväčším oblkom:

Kúpil si raz slimák dom, v starom lese za dubom.

Kúpil si ho bez komína, ale zato s oblkom.

Nepočítal so zimou, ani s pieckou kamennou.

Omrzli mu uši, nohy, teraz hľadá doktorov.

*Keby si bol slimák vtedy za dubom
kúpil dom bez okna, ale s komínom,
mohol zimu prečkať v teple, pohodlí
a teraz by mu neboli potrební doktori.*

Deti pohybom hrajú celý obsah básne - dom, strom, šúchajú si uši, nohy, trasú sa zimou.

Rady pre vedenie tvorivej dramatiky:

Takmer všetky hry a improvizácie možno robiť s akoukoľvek skupinou, len je potrebné meniť motiváciu podľa veku. Pre začiatočníkov je vhodné používať len veľmi jednoduché cvičenia, ktoré sa dajú ďalej rozvíjať do väčšej šírky a hĺbky s rastúcimi skúsenosťami.

Pevné miesto v stavbe modulu TD má iba rozohriatie, uvoľnenie a sústredenie - všetky ďalšie cvičenia možno rozlične zostavovať a nadväzovať.

Nie je dôležité ČO s deťmi robíme, ale AKO a AKÝM SPÔSOBOM - aby naozaj išlo o učenie vlastným zážitkom.

Veľmi dôležitá je motivácia - NESMIE byť NÁVODOM na vykonanie, ale impulzom, ktorý naštartuje aktivitu dieťaťa a vyburcuje ho k hľadaniu vlastného riešenia.

Rovnako dôležitá je formulácia motivácie - nehráme sa AKOŽE sme, ale SME, nie sme akože niečím ale sme niečím.

V začiatočnej fáze sa hráči veľmi ponáhľajú, najmä preto, lebo ešte nevedia cvičenie obohatiť novými prvkami, preto je dobré jednotlivé hry a improvizácie vždy znovu a znovu zaraďovať, rozvíjať a obohacovať.

Učiteľka vedie deti priamym pokynom - ten sa týka však vždy iba toho, čo sa má urobiť, nikdy nie a k o sa to má urobiť

Dobre je uvedomiť si vzťah medzi presnosťou, s akou cvičenie vykonávame, nápaditosťou a originalitou. Presné prvky prevedenia pohybu či gesta, čo najviac zodpovedajúce skutočnosti, vedú skôr k intelektuálnemu rozvoju, kým nové tvorivé prvky rozvíjajú predovšetkým citlivosť, intuíciu a obrazotvornosť.

Dôležitým obsahovým prvkom je vytvorenie atmosféry. Dieťaťa sa nesmie zmocniť strach, že sa zosmiešni. Hodnotiť nesmieme nič ako dobré alebo zlé. Aj to, čo sa navonok javí ako nedokonalé, môže hráčovi poskytnúť bohatý zážitok, nové poznanie a teda vyšší stupeň rozvoja osobnosti.

Počet opakovaní a čas trvania jednej hry nemožno všeobecne určiť. Vždy záleží na tom, do akej miery sú hráči schopní hru ďalej rozvíjať a obohacovať

Učiteľka musí byť veľmi vnímavá k návrhom, ktoré bude dostávať od detí. Počúvať deti je hlavný princíp aktivít, zameraných tvorivosť a hľadanie.

Je nevyhnutné, aby sa všetky aktivity odohrávali v atmosfére radosti. Usilujte sa o pohodu a príjemné pocity. To, čo deti potom zažívajú, dostane pozitívny nádych.

“NÁM IDE O LEPŠIU BUDÚCNOSŤ, A PRETO SA NESMIEME ZASTAVIŤ V HĽADANÍ PROSTRIEDKOV, KTORÉ JU MAJÚ UMOŽNIŤ.”

(Ján Amos Komenský)

Gabriela Háziová: Liška a syr

Júlia Kucziková - Andrea Nováková

Počítač ako prostriedok vo vyučovaní slovenského jazyka

Jedným z najvýznamnejších znakov ľudskej spoločnosti v súčasnom období je neobvykle zrýchlený rast ľudského poznania a zdôrazňovanie výchovy jedinca k tvorivému využívaniu vedomostí. S tým je spojená objektívna snaha o modernizáciu, skvalitnenie a zvýšenie efektívnosti ľudského vzdelávania.

V praktických podmienkach učiteľa je teda potrebné využívať všetky dostupné progresívne metódy, formy a prostriedky na to, aby mládež túžila po poznávaní najnovších poznatkov vedy a techniky bez toho, aby si to uvedomovala.

Pre modernizáciu a zefektívnenie riadenia poznávacej činnosti žiaka potrebuje učiteľ niečo viac: prostriedok, ktorý potrebné dáta nielen zbiera, prenáša, ale tiež uchováva a spracúva, a to priamo do rôznych variantov stratégie ďalšieho postupu, medzi ktorými sa dá podľa momentálnej situácie voliť. Tu práve nastupujú nové didaktické prostriedky- počítače.

Počítače sa dnes stávajú už neodmysliteľnou súčasťou vyučovacieho procesu na všetkých stupňoch škôl.

Charakteristickou črtou využívania počítača v súčasnom období je jeho spájanie s inými prostriedkami výučby, nielen tradičnými (učebnicou, pracovnými zošitmi, audiovizuálnymi pomôckami, laboratórnym zariadením, zvukovým záznamom), ale aj s najnovšími prostriedkami informačnej a komunikačnej techniky vo väčšine prípadov na základe počítačových sietí.

Počítač je nielen doplnkom alebo len ďalšou technickou novinkou v rade didaktickej techniky. Svojou univerzálnosťou v procese zberu, spracovania a prenosu informácií podstatne ovplyvňuje všetky komponenty vyučovacieho procesu, t. j. vyučovaciu činnosť učiteľa, učebnú činnosť žiaka, a aj samostatný obsah výučby.

Predtým, než nazrieme do konkrétnej formy využívania počítača vo výučbe jazyka vo Všeobecnej škole s vyučovacím jazykom slovenským v *Novom Meste pod Šiatrom*, urobme prieskum medzi zainteresovanými.

Prieskum trhu zainteresovaných

Naša škola totiž v rámci európskeho vzdelávacieho projektu, zameraného na využívanie počítača, preskúmala stav a možnosti aplikácie PC tak v okruhu žiakov, ako aj učiteľského kolektívu. Získané ukazovatele prezentujú, akými metódami môžeme do vyučovacieho procesu zaradiť prostriedky informačnej a komunikačnej technológie a ktoré sú tie oblasti, kde by sme počítačom vo výučbe mali dať väčší priestor.

Dotazníkovým prieskumom bolo zistené, že miesto, kde sa k počítačom žiaci stopercentne dostanú, je škola, pričom polovica alebo menej žiakov nimi disponuje doma. Štatisticky bolo zistené aj to, že v školskom prostredí sa k počítačom nedostane „nikdy“ len málo žiakov, viackrát figuruje odpoveď „niekedy“ alebo „často“. Rovnaké percento učiteľov používa počítač „niekedy“ a „často“.

Na otázku, ako často používajú PC, odpovedali žiaci rôzne. Mnohí z nich viackrát denne, niektorí párkrát do týždňa, iní len sporadicky. Musíme však podotknúť, že veková kategória respondentov bola v rozmedzí 10-14 rokov.

V dotazníku sme boli zvedaví aj na ciele, na ktoré žiaci počítač využívajú. Spomedzi možných odpovedí, ako: hranie počítačových hier, zasielanie e-mailov, SMS, ďalej aplikácie programov výučby alebo získavania informácií z rôznych domovských stránok, jednoznačne dominovali hry, o niečo menej výučbové aktivity a starší žiaci označovali aj získavanie informácií z internetu. Oveľa nižšie ukazovatele však figurovali v štatistike učiteľov. Je to vážny moment zistenia, na ktorý neskôr poukážeme.

Pri otázke, namierenej na zistenie kvality a úrovne zručnosti v ovládaní PC, sme zistili, že obsiahle možnosti, ktoré nám práca s počítačom ponúka, sú dobre osvojené v nasledovných oblastiach: žiaci jednoznačne vedia zapnúť a vypnúť počítač, spustiť hry. Staršie ovládajú program MS Word a hľadať informácie na internete aj pomocou vyhľadávačov. Menej ich vie zostavovať text s obrázkami. Jednoznačne nižšie číslo dostávala zručnosť vo vytvorení vlastných e-mailových adries, zbieraní a zostavovaní dát na ciele výučby, skenovanie a napaľovanie CD nosičov, ako aj zostavovanie fotografických albumov a pod. Učitelia pri tejto otázke percentuálne opäť zaostali za svojimi zverencami.

Ďalej nás v prieskume zaujímalo, čo si vôbec o práci s počítačom opýtani mysli. Je potešujúce, že mnohí žiaci ju pokladajú za príjemné trávenie času a dobrú zábavu a spolu s učiteľmi sa domnievajú, že práca s PC je aj užitočná. Je to dôležitý bod prieskumu, a síce, ak myslíme na titul príspevku - *využitie počítača vo vyučovacom procese* - konkrétne, vo výučbe slovenského jazyka.

Výsledky prieskumu boli celkom optimistické, nenarazili sme na žiadnu prekážku ďalšieho využitia počítača vo vyučovacom procese. Práve naopak, máme na čo stavať a vieme, kde sa potrebujeme posilniť.

Vráťme sa preto ku všeobecne platným pravidlám formy a stratégie využívania počítačov vo výučbe.

Formy a stratégie využívania počítačov vo výučbe

Z funkčného hľadiska sa najčastejšie uvádza rozdelenie do štyroch skupín:

- *Výučba s pomocou počítača* - najjednoduchšie využitie počítača, keď sa používa ako zobrazovacie a výpočtové zariadenie vo výučbe

- *Počítačom riadená výučba* - Patria sem:

- cvičné programy
- aplikácie ako tútor
- simulácie
- hry

- *Generovanie testov* - používa sa na konštrukciu testov

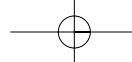
- *Nevýučbové aplikácie* - keď sa počítač používa mimo vyučovacieho procesu

Z hľadiska priameho vyučovacieho procesu je v rámci skvalitňovania jeho riadenia vymedzených niekoľko základných smerov aplikácie počítačov:

- a) pri sprístupňovaní učebnej látky
- b) pri precvičovaní a upevňovaní učebnej látky
- c) vyučovanie formou dialógu
- d) simulácia procesov
- e) simulačné hry
- f) pri riešení problémov
- g) priebežná kontrola a hodnotenie výsledkov
- h) ďalšie aplikačné možnosti

Ako môžeme chápať počítačovú gramotnosť v práci učiteľa na základných školách?

1. Má dobrý prehľad o existujúcej výpočtovej technike a programovom vybavení školy.
2. Je schopný túto techniku dobre obsluhovať.
3. Má prehľad o didaktickom programovom vybavení z daného vyučovacieho predmetu (predmetov, ktoré vyučuje), naučí sa pracovať s dodanými programami.

4. Je schopný využívať ďalšie profesionálne programové vybavenie a periférne zariadenie pre skvalitnenie a zefektívnenie svojej práce na škole.

Samozrejme, úroveň schopností učiteľa v tejto užívateľskej oblasti bude závisieť od jeho záujmu a poznania možností a výhod využitia počítača v danom predmete a v práci na škole, kde sa učitelia neustále vzdelávajú. Práve na tento moment sme sa snažili upriamiť pozornosť milých slovenčinárov v odseku o prieskume trhu zainteresovaných.

Ak patríte medzi typy učiteľov, ktorí sa nebránia novým metódam, ponúkame Vám niekoľko konkrétnych návodov, ako metóde vyučovania slovenského jazyka odieť nový šat tak, ako ho odievame tu po novomestsky.

Využitie počítačov vo výučbe slovenského jazyka

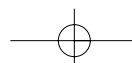
S využitím počítačov vo výučbe slovenského jazyka u nás na škole som intenzívnejšie začala v minulom školskom roku 2003/2004, keď som na hodine konverzácie na tému „Počasie“ použila internet, kde si žiaci na rôznych slovenských webových stránkach porovnávali aktuálnu predpoveď počasia.

Po tejto hodine som spravila prieskum trhu, čo sa týka programov ako didaktickej pomôcky vo výučbe slovenského jazyka. Našla som tri CD-ROM-y, ktoré sú zamerané na výučbu slovenského jazyka na základných školách, a ktoré viem bez problémov aplikovať v našich podmienkach. Sú to:

- animovaný slovenský jazyk
- zvukové diktáty
- slovenčina pre najmenších

Tieto programy obsahujú učivo I. a II. stupňa základnej školy, pričom zahŕňajú:

- teóriu vysvetlenú animáciami (gramatika, literatúra, sloh)
- dobre pochopiteľný a atraktívny výklad
- ozvučenie zvukovými efektmi a nahovorenými definíciami
- precvičenie pravopisu v 320 diktátoch
- vyhodnotenie chýb počítačom
- 10 000 doplňovaných javov - výkladový slovník termínov z literatúry
- konverzačné témy: nákup, jedlo, krajiny, farby, čísla, prvé slová, slovné spojenia

Každá téma má podtémy:

- precvičovanie slovíčok
- ľahkú hru
- ťažkú hru
- precvičovanie reči
- výtlačok obrázkového slovníku

Tieto programy majú za cieľ prehĺbiť, upevniť a preveriť vedomosti žiakov zo slovenského jazyka formou hry. Spomínané programy sú tvorené tak, aby:

- a) rozvíjali samostatnú a predovšetkým aktívnu prácu každého žiaka pri prehľbovaní a upevňovaní učiva danej témy zo slovenského jazyka
- b) boli priateľské k užívateľovi a nevyžadovali od neho žiadne vedomosti z programovania
- c) boli ľahko ovládateľné, samoobslužné
- d) boli programátorsky zabezpečené pred nežiaducimi alebo náhodnými zásahmi užívateľa
- e) umožnili diferencovanú prácu, individuálne tempo práce a možnosť viacnásobného opakovania pre každého žiaka
- f) rozvíjali medzi žiakmi zdravú súťaživosť (získanie čo najväčšieho bodového skóre)
- g) čas trvania jednotlivých programov bol 15 - 20 minút, čo je v súlade s hygienickými normami pre pozornosť žiakov.

Pozrime si bližšie obsah programu *Slovenský jazyk s podtémou Hláskoslovie*.

Po úvodnej obrazovke, kde je predstavený názov programu, dostane žiak základné informácie, čo je jeho úlohou pri práci s programom. V prvej časti sa na obrazovke objaví poučka, čo je to hláska, a to aj so zvukovým sprievodným efektom. Po ďalšom kliknutí na červenú šípku sa na obrazovke objaví rozdelenie hlások v slovenčine - druhá časť. Tretia časť obsahuje rozdelenie samohlások a nakoniec štvrtá časť delenie spoluhlások.

Po prehľbení týchto poznatkov nasledujú cvičenia na danú tému vo forme testov. Po kliknutí na políčko *testy* sa na obrazovke objavia políčka a číslami 1- 32 (počet testov). Žiak si môže ľubovoľne vybrať z 32 testov. Po výbere testu, napr. spodobovanie spoluhlások, sa na obrazovke objaví prvá otázka i odpovede vo forme a), b), c) - tri možnosti odpovedí. Na pravej strane obrazovky sa ešte súčasne objaví 10 políčok, kde sa po každej odpovedi ukáže zelená fajka v prí-

pade správnej a červený krížik v prípade zlej odpovede. Test pozostáva z desiatich otázok. Po vypracovaní testu žiak sám vidí percentuálne vyhodnotenie svojich vedomostí - správnosti odpovedí.

Po teste si žiak môže preveriť svoje znalosti z daného učiva aj formou zvukového diktátu. Po kliknutí na políčko *diktáty* (zošit s perom) sa na obrazovke objavia čísla od 1 do 32, z toľkých diktátov si žiaci môžu vybrať. Po výbere diktátu sa na obrazovke ukáže text diktátu, samozrejme s chýbajúcimi písmenami. V našom prípade ide o spoluhlásky, ktoré sa spodobujú. Pred každou vetou je políčko v tvare rozhlasu. Po kliknutí naň si žiak môže vypočúť vetu, a tak môže doplniť chýbajúcu spoluhlásku. (Okrem toho, že počuje vety, učí sa správnu výslovnosť a intonáciu v slovenskom jazyku.) Takto vypracovaný diktát si nakoniec môže ešte raz vypočúť naraz celý, ak klikne na políčko taktiež v tvare rozhlasu, ktoré sa nachádza v spodnej časti obrazovky. Po skontrolovaní môže žiak na záver sám preveriť správnosť doplnenia tak, že v pravej dolnej časti obrazovky klikne na posledné políčko kontroly a vzápätí sa na obrazovke objaví počet chýb. Program chyby ešte osobitne vyznačí v červenom krúžku. Takto počítač v oboch prípadoch uvedie celkový počet bodov (test) a počet chýb (diktát). Nasleduje celkové zhodnotenie vedomostí žiaka v našom prípade z hláskoslovía, presnejšie zo spodobovania spoluhlások. Program po vyhodnotení ponúka žiakovi možnosť zopakovania programu - danej témy od začiatku, alebo ju ukončiť.

Tento program je vhodný pre II. stupeň základných škôl, ale môžu ho používať aj žiaci stredných škôl, ba aj vysokoškóoláci pri štúdiu didaktiky slovenského jazyka ako didaktickú pomôcku vo vyučovacom procese.

Program navrhujem začleniť do výučby:

- pri dostatočnom počte počítačov - na hodine základného typu po prebratí učiva, v našom prípade hláskoslovía

- pri menšom počte počítačov - na krúžku slovenského jazyka

Hodno ešte dodať niekoľko špeciálnych informácií:

a) pre učiteľa:

- CD-ROM (program) je tvorený tak, aby nevyžadoval žiadne vedomosti z programovania, žiaci môžu pracovať úplne samostatne bez pomoci učiteľa

- každý žiak pracuje s inými testami alebo diktátmi (je ich 32 pre všetky dané témy osobitne)

- odporúčam individuálnu prácu žiaka s programom alebo prácu žiakov vo dvojici

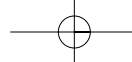
b) pre žiaka:

- pri teste alebo diktáte treba pracovať sústredene. Ak žiak urobí chybu pri jednej otázke testu, už ju nemôžeme opraviť. Taký je princíp mnohých hier, napr. aj šachov.

Výchovno-vzdelávacím cieľom programu CD-ROM Slovenský jazyk - podtéma Hláskoslovie je umožňovať aktívnu a samostatnú prácu žiaka pri precvičovaní vedomostí v danej téme. Počítač preberá kontrolnú, usmerňujúcu a hodnotiacu funkciu učiteľa. Program umožňuje žiakovi hrovou formou upevniť, prehĺbiť a preveriť vedomosti. Výsledkom práce žiakov s programom má byť aktívne zvládnutie hláskoslovnia slovenského jazyka, a to spodobovanie spoluhlások. Program prispieva k zvýšeniu záujmu žiakov o dané učivo a zefektívňuje fázu upevňovania a preverovania vedomostí žiakov. Je to i vhodná príprava na písomnú jazykovú skúšku stredného stupňa.

Ostatné dva programy fungujú na podobnom princípe. Rozdiel je v konverzačných témach, ktoré sa sústreďujú na dialógy a precvičovanie reči. Program je zhotovený tak, že vyslovená veta či slovo je zobrazené na obrazovke. Teda žiak vidí aj vizuálne to, o čom sa hovorí. Takto si ľahšie zapamätá dané dialógy či slovné spojenia. Aj tento program má časť testov, kde žiak priradzuje počutú vetu k správnej obrázku z troch možností. Na konci testu si žiak i tu vie sám vyhodnotiť správnosť odpovedí pomocou kliknutia na políčko kontrola. Tieto programy sú tiež veľkou pomôckou pri príprave na jazykovú skúšku, predovšetkým na základnú, a to ústnu. Inštalácia týchto CD nie je nutná. Programy pracujú z CD (samy sa spustia po vložení do počítača).

Autori programov z teoretických poznatkov o možnostiach využitia počítačov v pedagogickom procese vytvorili CD-ROM tak, že učivo slovenského jazyka sa javí s pevnou logickou štruktúrou, ktorá je základom pre logický sled krokov v programe. Nezabudli ani na to, aby v učive, ktorého osvojenie je založené na zapamätaní a nácviku, boli využité grafické možnosti počítača pre názornejšie pochopenie učiva. Pri tvorbe programu si uvedomili, že jeho užívatelia (žiaci a učitelia ZŠ) budú prichádzať do styku s počítačom na hodine slovenského jazyka a vo väčšine po prvýkrát. Cieľom má byť práve motivácia užívateľa pre prácu s počítačom a s pomocou dobrého didaktického softveru prezentácia možností a predností počítačov ako nových didaktických prostriedkov vo výučbe slovenského jazyka.

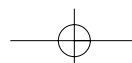

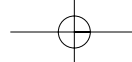
Ďalšie možnosti využívania informačnej a komunikačnej technológie vo výučbe jazyka

V našej novomestskej slovenskej škole dnes už nie je problém slovensky hovorený text nahráť na počítač a uložiť ho na disketu. Veď okrem hore spomínaných cenovo viac alebo menej dostupných CD nosičov s jazykovými programami si môžeme svoj učebný materiál sami vyrobiť. Ak sa tak stane, vždy sa ním snažíme rozvíjať rečové znalosti a upevňovať sluchové schopnosti. Túto elektronickú metódu využívame najmä na prax porozumenia. Učiteľ načíta text na počítač, uloží ho na CD nosič a vo vhodnom prostredí, teda v jazykovom laboratóriu alebo na CD prehrávači v triede prehrá žiakom. Ak ide o nácvik pamäte a memorovania textu, žiak si svoje vlastné CD môže v počítačovej miestnosti napáliť a v prípade, že doma disponuje počítačom, vie si text prehrávať a cvičiť si sluch. Sám si opäť vie nahráť i vlastný hlas a opakovanými prehrávkami zisťovať chyby, upravovať výslovnosť.

Pozrime sa na využitie, mimochodom cenovo dostupnej webovej kamery. Všeobecne slúži na elektronický rozhovor a prenáša tak zvuk, ako aj obraz medzi dvomi komunikačnými bodmi kdekoľvek na svete. Ako ju však zjednodušene využiť na zlepšenie jazykových zručností? Webová kamera službou tzv. krátkej snímky - quick capture - nahrá pár minútový cudzojazyčný vstup žiaka, ktorý sa nasledovne uloží do patričnej police v knižnici Prieskumníka do počítača. Nahrávka vzápätí môže poslúžiť na overenie správnej výslovnosti, formovania hlások, zaokrúhľovania úst pri vyslovovaní hlások. Naskytá sa príležitosť analyzovať pohyb tela, ak ide napr. o prípravu na recitačnú súťaž, alebo o moderovanie školského programu v cudzom jazyku. Digitálnou nahrávkou tiež dokážeme presne určiť čas trvania básne, poviedky, prózy či príhovoru. Na základe zisteného času vieme presne vystrihovať z hovoreného textu, resp. realizovať vstupy doňho. Nahrávka webovou kamerou môže poslúžiť ako učebný materiál pre ostatných žiakov.

Pre pokročilých a kreatívnych záujemcov s vôľou obetovať čas webová kamera ponúka možnosť narežirovania videonahrávky s rozličnými efektmi a vstupmi. Môže sa tak spracovať i dramatizácia rozprávky, recitačného pásma a pod. Je to však už oblasť integrujúca slovenský jazyk s výpočtovou technikou. Žiaci môžu podobnú úlohu dostať v rámci projektu na celý školský rok a vo forme skupinovej práce môže vzniknúť produkt, teda video CD, prezentované pred celou školou videoprojektorom.

Digitálna videonahrávka môže byť osožná aj pri nahrávkach slovenských ľudových piesní. Žiaci si z nej neskôr môžu osvojiť správnu melódiu, porovnávať prvky nárečia so spisovnou slovenčinou.

To už sa cestou komunikačnej technológie presúvame na medzipredmetovú úroveň do oblasti slovenskej vzdelanosti. Podobný osud môžu mať i digitálnym fotoaparátom uložené fotografie z kultúrno-folklórnych podujatí zemplínskeho regiónu. Pomocou vhodného počítačového programu (napr. Powerpoint) sa môže premietnuť celý rad materiálu k prehľbovaniu znalostí s národopisnou témou, nakoľko program spracúva digitálne fotografie. Materiál sa môže nafotografovať v rámci školských výletov jednotlivých tried, napr. pri návšteve oblastných domov v zemplínskom regióne (Fizér), exkurziou do Bukových hôr a nafotením pálenia vápna alebo uhlia. Národopisnú tému môže obohatiť virtuálna prechádzka produktmi a históriou porcelánky v Hollóháze alebo sklárskych hút v zemplínskom Medzihorí.

Veľmi dôležitou zložkou v učení sa jazykov je aj stránka rozvíjania písanej formy. Počítač sa dá vo veľkej miere využívať aj na túto činnosť. Dovolíme si milým kolegom priblížiť jeden príklad skupinovej spolupráce. Forma, ktorú sme pre naše deti vybrali, je tímová práca, delená do skupín nanajvýš po piatich žiakoch. Uvedme príklad spracovania témy jesene. Venujme patričný počet hodín osvojeniu slovnej zásoby. Naučme deti základným princípom tvorenia viet v súvislosti s:

- počasím:

Vonku prší. Vonku fúka vietor. Obloha je zamračená.

- zberom úrody:

V našej záhrade pestujeme mrkvu, petržlen, kaleráb.

V ovocných sadoch oberajú jablká, hrušky, orechy.

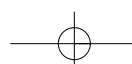
- mesiacmi roka:

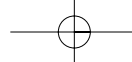
September, október a november sú jesenné mesiace.

- farbami:

Opadnuté lístie je žlté, hnedé, červené alebo tmavohnedé, ohnivočervené atď.

Po patričnej príprave v triede na hodinách slovenského jazyka alebo v rámci jazykového krúžku sa konverzačná hodina presunie do prostredia učebne informatiky. Tam si žiaci po skupinách vyberú názov pre svoju skupinu. Navrhujeme im, aby si dali meno po ich obľúbenej farbe, napr. zelená, sivá, fialová. Symbolicky si tak naštartujú tému jesene. Napokon si na základe inštrukcií učiteľa sformulujú sloh o jeseni v písanej forme. K editovaniu textu im posluží textový editor Word a ak škola disponuje nainštalovaným jazykovým korektorom, žiaci si okamžite

môžu chyby opraviť. Po vytlačení slohov sa môže urobiť výstavka, kombinovaná s namaľovanými obrázkami na hodine výtvarnej výchovy.

Pre žiakov nižšieho stupňa s menšou slovnou zásobou bude motivujúcou úlohou i kresba plodov jesene počítačovým programom PaintBrush, alebo kresliacim programom, ktorý je súčasťou Wordu a je nazvaný WordArt. Deti si môžu ovocie a zeleninu nakresliť a vytlačené obrázky si môžu nasledovne po skupinách vymeniť a rozprávať o nich vo forme:

- „Červená skupina má rada jablko, hrušku, slivky“, ak ide o nácvik akuzatívu.
- „Ja mám rada jablko, hrušku, slivky“, ak ide o nácvik skloňovania slovesa mať.
- „Žltá skupina nemá rada jablko, hrušku, slivky“, ak ide o nácvik záporného tvaru sloves.

Ako vidíte, možnosti sú nekonečné a inšpirujúce. V momente, že prídete na jednu alternatívu využitia počítača, v našom prípade na výučbu slovenského jazyka, nájdete nový spôsob, ako metódu zlepšiť. Samotné deti sú veľmi kreatívne a priznajme si, učia sa oveľa rýchlejšie ako my dospelí. Nebráňme im v iniciatíve, nechajme ich prejaviť sa, učiteľ bude hodinu a prácu na nej len usmerňovať.

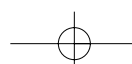
Skúsenosti z európskej partnerskej spolupráce a výmena informácií o nových trendoch ponímania meniacej sa role učiteľa a žiaka nám napovedajú, že úloha učiteľa sa v krátkej budúcnosti v mnohom zmení.

Naši dánski partneri nám nedávno predostreli ponímanie ich ministerstva školstva nasledujúcou formou:

predtým	teraz
- jeden učiteľ	- tímy s jednou alebo viacerými triedami
- jedna trieda	- pružné učebné prostredie
- jedna miestnosť	- medzipredmetové učebné osnovy
- jeden predmet	- jasné ciele
	- prednášky, kurzy, tradičné projektové práce a individuálne štúdium

Túto tendenciu potvrdili i naše ďalšie partnerské školy z Nemecka a Anglicka, čo v podstate v rodine Európskej únie skôr či neskôr rozvíri nové prúdy výchovno-vzdelávacieho procesu aj u nás. Budeme musieť k nemu prispôsobiť aj výučbu slovenského jazyka.

Pravdou je, že našu slovenčinu musíme mať radi a vyučovať ju tak, aby si ju obľúbili i naši žiaci. Ak náš príspevok čo i len troškou prispel k novým poznatkom a vnukol niečo motivujúce, potešenie je na našej strane.

Erika Fajnorová, PaedDr.

Pieseň nás učí hrou...

*(Námety z praxe o hravých formách vyučovania
na hodinách slovenského jazyka a literatúry)*

Určite sa vám už stalo, že ste pri počutí piesne spozorneli, stíšili sa, alebo naopak - začali ste sa pohybovať do rytmu hudby a akoby mimovoľne ste začali pohmkávať najprv *melódiu* a neskôr i *slová*... Hudba, rytmus i slovo nám pripomínajú dávno zabudnuté pocity, nálady aj vedomosti... Pamäťové prepojenia sa môžu vytvárať a „zapínať“ aj ľúbivou melódiou. Pomocou rytmu a melódie fixujeme nielen nové slová a slovné spojenia, ale aj gramatické javy, ktoré môžeme vysvetliť a preopakovať si práve v texte piesní. Je obrovskou výhodou, ak pri vyučovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka máme text piesne preložený. Stretla som sa s názorom, že predsa nemôžeme a nemali by sme prekladať umelecký text. Nejde o umelecký preklad. Pri vyučovaní potrebujeme doslovný preklad nielen kvôli porozumeniu, o čom budeme spievať, ale aj preto, aby žiak mohol použiť známy text z piesne v komunikácii. Deti to robia bežne, napríklad štvrták sa ospravedlňoval, že nemôže odovzdať brožovanú knižočku, lebo „*megégett*“ ... a keď učiteľ nerozumel, šikovný spolužiak pohotovo zareagoval, použijúc text z básne Bol jeden domček: *na prach zhorela*...

Samozrejme, je vecou učiteľa, ale závisí to aj od náročnosti textu, či z piesne vyberie jej časť, kľúčové slová, alebo sa ju deti naučia celú. Niekedy nám môže slúžiť len ako *východiskový text pri motivácii* alebo *pri opakovaní a upevňovaní učíva*. Stretla som sa aj s textami piesní, ktoré môžeme použiť paralelne na hodine jazyka, literatúry aj slohu.

Tým, že pieseň je vlastne *zhudobnená báseň*, že hudba si vyžaduje presnosť a rytmus, jedná sa najčastejšie o sylabickú prozódium. *Na hodine literatúry* môžeme s deťmi text spracovať podobne ako báseň. Určíme tému, počet slôh, veršov, slabík a rým. Tieto úlohy zvyknú urobiť bez problémov aj slabší žiaci. V texte, ktorý má aspoň dva druhy viet (delenie podľa obsahu) si opakujeme a utvrdzujeme pojmy zo *syntaxe* (oznamovacie, opytovacie, želacie a zvolacie vety), precvičujeme *intonáciu* pri ich čítaní.

V minulom roku som začala používať na hodinách zaujímavé učebné pomôcky zo slovenského Vydavateľstva VRANA. Súbor CD nosičov a magnetofónových nahrávok, ktorý je neustále dopĺňaný o nové tituly, má súborný názov *ŠKOLA HROU - PESNIČKY, KTORÉ VÁS NAUČIA...* (www.vrana.sk). Deťom sa piesne zapáčili natoľko, že ich chceli počúvať aj cez prestávky.

Metodicky som sa pokúsila spracovať pieseň o slovesách:

Slovesami označujeme to, že *chodíme, rastieme, jeme...*

Pýtame sa: *Čo robíš? Čo robia?*

Slovesá sa vždy strašne narobia...

Čo robíš Fero?

Bežím - to je sloveso

Čo robíš Juro?

Ležím - to je sloveso

Čo robíš Miro?

Nosím - to je sloveso

Čo robíš Jano?

Prosím - to je sloveso

Čo robíš Jana?

Skáčem - to je sloveso

Čo robíš Hana?

Plačem - to je sloveso

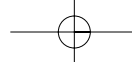
Čo robíš Dana?

Stojím - to je sloveso

Čo robíš Mara?

Ja sa bojím - to je sloveso

Žiaci, pre ktorých je učivo o slovesách novou témou, majú v texte piesne poučku o slovesách, vrátane otázok, ktorými sa na slovesá pýtame. Ak je to potrebné, *preložíme* text spolu s deťmi, alebo im dáme text už preložený, aby rozumeli, čo budú spievať. Pravdepodobne preloženú pesničku nebude možné zaspievať, lebo cieľom je doslovne rozumieť, o čo ide v texte, z tohto dôvodu nemôže byť dodržaný počet slabík vo verši, rytmus... Ak deti čiastočne textu rozumejú, vypíšeme si do slovníka najdôležitejšie slová: *sloveso, slovesá, označujeme (označovať), chodíme (chodiť), rastieme (rástť), čo robím? (ja), čo robíš? (ty), čo robí? (on), čo robia? (oni)*. Najprv majú za úlohu *očami čítať* text *súbežne*

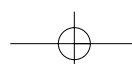

s počúvaním piesne minimálne trikrát. Je dobré, ak si deti text ukazujú prstom. Počas sluchového vnímania si všimame, či deti začali reagovať na hudbu pohybom, prípadne či si pospevujú text.

Ak sa im text piesne stal známym, môžeme ich vyzvať k tomu, aby začali čítať, spievať nahlas. Potom prečítame text spoločne bez hudby - striedavo v skupinách, alebo vyvoláme žiakov, ktorí boli doteraz pasívni. Urobíme si do zošita *zápis* - nadpis, čo označujú slovesá a otázky, ktorými sa pýtame na slovesá. *Kontrolnými otázkami* zistíme, či deti pochopili, čo označujú slovesá a ako sa na ne pýtame. Skúsime so žiakmi pieseň *zaspievať* s textom bez hudby.

Nasleduje *individuálna práca* - deti hľadajú slovesá a podčiarknu ich ceruzkou v texte. *Vyhodnotíme* a skontrolujeme úlohu (deti si môžu vymeniť text vo dvojiciach a navzájom si ho opraviť). Počas práce je možné - podľa charakteru triedy - počúvať pieseň ako zvukovú kulisu. Keď sme vymenovali a znovu preložili všetky slovesá, niektoré z nich môžeme *znázorniť* - *nakresliť* na tabuľu a do zošita. Slová, ktoré môžeme *stvárníť pohybom*, *ukazujeme*, spievajúc postojacky. Tým do učenia zapájame aj motoriku a deti si rýchlejšie osvoja a zafixujú slová.

Didaktickou hrou pokračujeme v precvičovaní témy. Skupina sa pýta: Čo robíš? Určený žiak znázorní pohybom činnosť. Kto prvý uhádne správne sloveso, vymení sa a predvedie novú činnosť. Z tejto hry vychádzame aj pri vysvetľovaní (určovaní) osoby, čísla aj času slovesa. Navodíme *problémovú situáciu* otázkou: Čo je pri slovesách bežím, ležím, plačem, skáčem... rovnaké? (Prípona „m“.) Aká je prípona pri slovesách chodíme, rastieme, jeme? *Vysvetlíme*, že aj slovesá môžu byť v jednotnom alebo množnom čísle. Potom *vyčasujeme* sloveso bežím (ja bežím, ty bežíš, on, ona, ono beží, my bežíme, vy bežíte, oni, ony bežia) a *zapíšeme* si to na tabuľu aj do zošita. *Upevňujeme* učivo otázkami: Čo robíš (ty)? Čo robím (ja)? Čo robí on (ona, ono)? Čo robíme (my)? Čo robíte (vy)? Čo robia (oni, ony)? Pri slovese stojím postupujeme rovnako. Keď máme na tabuli zapísané časovanie oboch sloves, *porovnáваме* prípony. Zadáme deťom *samostatnú prácu* - vyčasovať sloveso ležím. Pri *kontrole* úlohy sa každého pýtam na počet správnych, nie nesprávnych riešení, aj na dôvod, prečo tú - ktorú predponu napísali. Pochválime deti a spoločne vyčasujeme sloveso bojím sa, pretože musíme vysvetliť, že ide o *zvrtné sloveso*, ku ktorému patrí zvrtné zámeno sa - hovorí nám, že činnosť sa týka osoby, ktorá má tento pocit. Slovo bojí - báť bez „sa“ neexistuje. Ostatné slovesá môžu deti vyčasovať individuálne alebo v skupinách. Je potrebné hovoriť aj o slovese jesť, ktoré patrí medzi *nepravidelné slovesá*. Tému zvrtných a nepravidelných sloves je potrebné venovať samostatné hodiny, ale prostredníctvom textu piesne je to prvá informácia, na ktorú neskôr môžeme nadviazať.

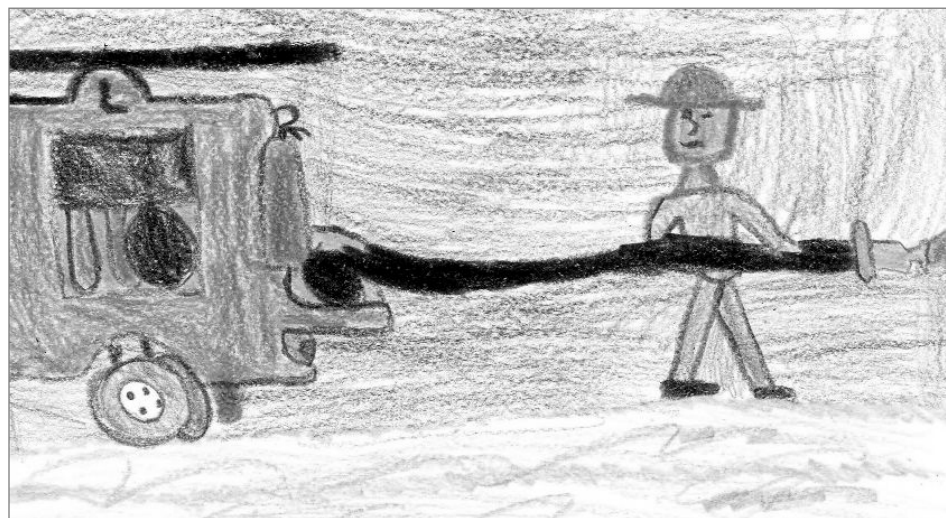

Najproblematickejšia je tretia osoba množného čísla. Na rozdiel od jednotného čísla, v ktorom zostáva sloveso bez časovacej osobnej slovesnej prípony, je tretia osoba množného čísla tvorená slovesnou príponou podľa rozdelenia slovies do tried a vzorov podľa kmeňotvornej prípony. Tu je lepšie vysvetliť deťom, že je potrebné trpezlivo a postupne si osvojovať časovanie, pretože množstvo informácií naraz by nezvládli spracovať a chyby je potrebné brať ako prirodzenú súčasť učenia.

Domáca úloha - *opakovanie*, by malo vychádzať z nového učiva, pričom je možné jedno zo zadaní: naučiť sa pieseň naspamäť, alebo vyčasovať dve slovesá (z textu - slovesá, často používané v komunikácii, aby úloha bola viac-menej hrou).

K textu piesne o slovesách by sme sa mali vrátiť ako k východiskovému aj pri témach: *neurčitok, prítomný, minulý, budúci čas, rozkazovací aj podmieňovací spôsob, dokonavé i nedokonavé slovesá*.

Tým, že stále pracujeme s tým istým slovným materiálom, deti vidia, ako sa ten istý základ slova (koreň) mení pridávaním slovesných prípon u niekoľkých, z piesne známych slovies. *Porovnávaním, metódou problémového vyučovania* - otázkami, kde deti hľadajú odpovede na nastolený problém, ktorý vyriešením prestáva byť problémom, spájaním hudby - rytmu a slova s učivom - *zážitkovým učením*, umožňujeme deťom vniknúť do systému jazyka, ktorý sa stáva logickou skladačkou.

Daniel Kaško: Požiarnik

Spoznávajme sa

Mgr. Anita Holá

Slovenčina v okolí Níredházy

*“Chod! Vznecej plameň lásky nesmiernej
k tým našim dumným horám, k ľudu viesok,
k tej slovenčine našej nádhernej.”*

Andrej Sládkovič

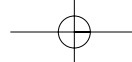
Motto od veľkého slovenského spisovateľa *Andreja Sládkoviča* som použila už po niekoľký raz. Jeho slová však podľa mňa najkrajšie vystihujú poslanie vyslaného učiteľa slovenského jazyka. Aby sme mohli vznietiť plameň, musíme najskôr rozduchať tlejúcu pahrebu. Vyvolať aspoň iskierku záujmu o reč, ktorou sa dorozumieva malý národ v srdci Európy - Slováci. Nedávno som pri sledovaní istej relácie zachytila od jedného scestovaného Slováka jeho osobnú štatistiku výskytu Slovákov vo svete. Uviedol, že Slováka zatiaľ stretol v každej krajine, ktorú navštívil, na každom svetadieli. Všade teda svieti aspoň malé svetielko, ktoré nám dáva nádej, že aj tým našim jazykom sa môžeme vo svete dohovoriť.

Pred dvomi rokmi som učila na Slovensku, v malej dedinskej škole deti písať a čítať. Dnes robím to isté, ale v Maďarsku. Moja práca mi prináša potešenie. Robím v podstate to isté, len teraz mám z toho väčšiu radosť. Učím deti, ktoré mali prastarých rodičov Slovákov, jazyk ich predkov. Dovoľte, aby som sa predstavila: Volám sa **Anita Holá** a som učiteľkou slovenského jazyka v *Mandabokore* a vo *Veľkom Čerkese*. Pochádzam zo stredného Slovenska, z mesta Nová Baňa a bývam len 30 km od obcí, kam sa presťahovalo obyvateľstvo z miesta môjho terajšieho pôsobenia, z *Níredházy - do Hornej a Dolnej Seče pri Leviciach*. Náhoda alebo....? Chcela by som vám predstaviť školy, v ktorých vyučujem a podeliť sa s vami o niektoré moje pracovné postupy.

Škola v Mandabokore patrí pod *Základnú školu Mihálya Váciho v Níredháze*. Učím na nej všetkých žiakov prvého stupňa slovenský jazyk. Okrem žiakov však vyučujem aj v materskej škole, tam skôr možno hovoriť o škole hrou. Počas jednej vyučovacej jednotky tu pracujem s dvadsiatimi deťmi všetkých vekových kategórií,

od 3 do 6 rokov. Aj z toho dôvodu je možné, ba priam nutné, používať pri výučbe jazyka prvky dramatizácie, ktoré deťom uľahčujú zapamätávanie slovenských veršov, riekaniek a jednoduchých piesní. Po konkrétnej práci vždy nasleduje motivačné kreslenie, aby deti získali k jazyku kladnejší postoj. Je však známe, že táto činnosť, pokiaľ je myšlienkovy spojená s predchádzajúcim učením, podporuje zapamätávanie. Veľmi milé je počuť aj trojročné deti spievať a recitovať po slovensky, často aj na školskom dvore. V mandabokorskej škole sa učí veľmi dobre. V podstate tu neexistujú nijaké výchovné problémy, spôsobené nedostatočnou disciplínou žiakov. Je to škola, po akej všetci v kútiku duše túžime. Horšie to však je s úrovňou slovenského jazyka. Je všeobecne známe, že oblasť Níredházy patrí medzi najrýchlejšie sa asimilované oblasti. V dedinách hovorí po slovensky už len najstaršie obyvateľstvo. To je jeden z hlavných faktorov, ovplyvňujúcich úroveň ovládania jazyka. Mojou úlohou je preto prilákať deti k slovenčine, ukázať, v čom je pekná, aj keď gramaticky náročná. V škole vediem detský folklórny súbor Nezábudka, v ktorom spievame výlučne po slovensky. Svoje „malé detské umenie“ sa deti snažia prezentovať na rôznych mestských akciách. V krúžku pracuje 15 detí - 10 dievčat a 5 chlapcov. Nábor do skupiny sa robí naozaj ľahko, tancovať chcú všetci. Aj to je jeden z predpokladov vytvorenia vzťahu k jazyku.

Máme už aj svoju vlastnú stránku na internete, písanú po slovensky: www.muweb.cz/skolstvi/mandabokor. Momentálne som sa na jej tvorbe podieľala ja, ale neskôr by som chcela do práce zapojiť hlavne žiakov a prepojiť vzájomnú spoluprácu medzi mandabokorskou a čerkesskou školou. Na hodinách slovenčiny sa snažím v rámci medzipredmetových vzťahov pracovať aj s materiálom, ktorý priamo nesúvisí s gramatikou jazyka. Samotná hodina venovaná národopisu a slovenskej vzdelanosti je niekedy nepostačujúca. Chcela by som deťom podať čo najviac informácií o Slovensku, o jeho krásach, hlavne o prírode a ľuďoch. Snáď aj preto, že tieto deti sa po skončení prvého stupňa v podstate so slovenčinou nestretnú. V tejto veci by bolo potrebné niečo urobiť, veď jazyk, ktorý sa priebežne nepoužíva, stráca svoje opodstatnenie a funkciu. Trochu odlišnou formou sa pracuje v škole vo Veľkom Čerkese. Integrácia rómskych detí na vyučovaní slovenčiny robí s úrovňou slovenského jazyka svoje. Neprináleží mi hodnotiť podmienky, v akých deti žijú a vyrastajú, ale úroveň vyučovania jazyka tým značne trpí. Problémy s disciplínou žiakov na hodinách sú hľadám najväčším mínusom vyučovania. Napriek tomu sme však aj na tejto škole založili aspoň spevácku skupinu, v ktorej sa tiež venujeme len spevu slovenských piesní. Dokonca by sme chceli pripraviť spoločné vystúpenie tejto detskej skupiny a speváckej skupiny dospelých z Vajdabokoru.

Momentálne pracujeme s kolegom *Pokorackým* skupinovo. Počas môjho vyučovania pracujem so skupinami žiakov, u ktorých sa prejavuje silnejší vzťah k vyučovaniu jazyka, ale aj k vyučovaniu samotnému. Vo februári pripravujeme školské kolo recitačnej súťaže, začiatkom marca by sme chceli usporiadať medziškolskú súťaž, na ktorej by sa zúčastnili najlepší z Mandabokoru a Čerkesu. V tejto škole vyučujem slovenčinu najmä na druhom stupni, v piatom, šiestom a siedmom ročníku.

Istý problém predstavujú učebnice, ktoré sú pre žiakov z hľadiska ich jazykových možností a schopností veľmi náročné. Preto mnohokrát pristupujeme k redukcii učiva a zameriavame sa na podstatné témy a oblasti gramatiky, v nie veľmi prehĺbenej forme. Teda aj takto sa učí slovenčina. Napriek opísaným ťažkostiam každé nové slovo, ktoré si žiaci osvoja, každá samostatne vyslovená myšlienka v slovenskom jazyku je pre mňa tou spomenutou iskierkou, pomocou ktorej by som rada počas môjho pôsobenia roznieť plamienok lásky k „slovenčine nádhernej“.

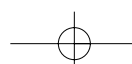
Niektoré postupy, ktoré používam pri osvojovaní slovnej zásoby a jej upevňovaní:

Slovné pexeso - túto pomôcku som si vytvorila hneď po príchode na nové pôsobisko. Osvedčila sa pri opakovaní slovnej zásoby. Tvoria ju v podstate slovenské slová a ich maďarské ekvivalenty. Hrá sa podobne ako obrázkové, ale deti môžu po odkrytí prvého slova hľadať ďalšie len vtedy, ak poznajú správny tvar v druhom jazyku. Vrchná strana je jednotná.

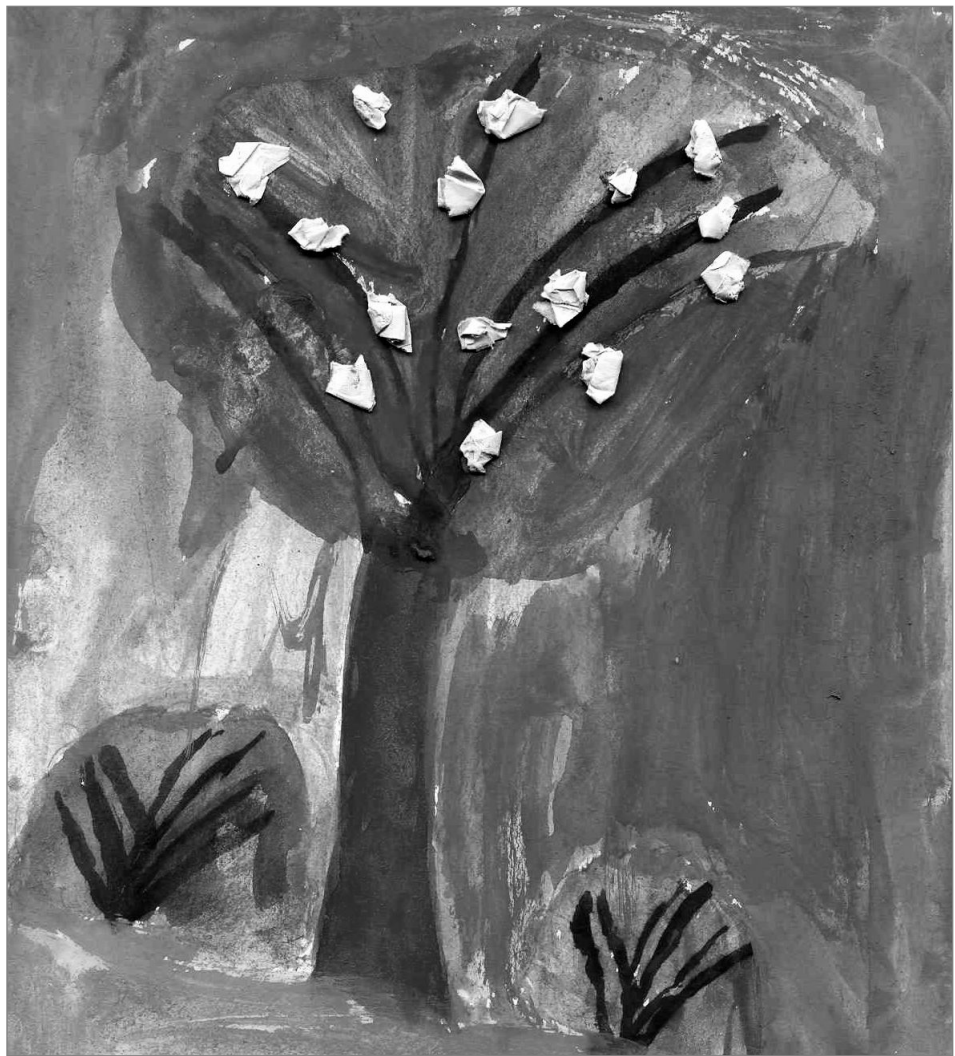
Hra na vláčik - pri preberaní novej témy si zakladáme nový rušeň, každé nové slovo píšeme na vagón - len v slovenskom jazyku, aby žiaci pri precvičovaní a opakovaní slovné páry nečítali. Slovnú zásobu tak majú pred očami aj počas iných hodín, ktoré sa vyučujú po maďarsky, ale aj počas prestávok.

Zachráň zajačiky pred líškou - na magnetickej tabuli je pripevnená líška a mrkvička. Každé dieťa dostane určitý počet malých papierových zajačikov, na ktorých sú napísané slová v slovenčine. Ak pozná maďarský ekvivalent, zajačik bude jesť a pripneme ho pod mrkvu, ak nie, bude jesť líška.

Komentované kreslenie - po prečítaní a rozboře textu, po dôkladnom preklade a vymedzení základných údajov pripravím na tabuľu text, týkajúci sa niektorej z postáv alebo niektorej činnosti. Istú časť však zmením. Deti majú za úlohu nakresliť obrázok, vychádzajúci z informácií nového krátkeho textu.

Motivačné obrázky - na formát papiera A3 alebo A2 namaľujem podkladový obrázok, deti si tvoria jednotlivé detailné obrázky a do môjho ich vlepujú a popisujú. Napr.: pri téme *Dom* dolepovali do prázdneho domu nábytok, pri téme *Zvieratá* na prázdny dvor hospodárske zvieratá, pri téme *Čo jeme a pijeme* lepili na prázdny stôl rôzne druhy jedál a nápojov. Pri téme *Ludské telo* vpišovali do pripravenej postavy v skutočnej veľkosti jednotlivé časti. Mnohé z týchto obrázkov robíme v kreslenej forme aj do zošitov, čím sa slovná zásoba znovu opakuje.

Fanni Drengubáková: Strom

Mgr. Ľubomíra Rollová

Spevom a tancom k slovenčine

Slovenská základná škola v Slovenskom Komlóši je jednou zo škôl, kde sa slovenský jazyk učí nielen na hodinách slovenčiny a literatúry, ale aj na špeciálnej hodine pohybovej výchovy.

Jej cieľom je osvojenie pohybov v súlade s hudbou. To si však súčasne vyžaduje naučenie textov a melódií sprievodných piesní, osvojenie potrebných pohybových návykov a zručností a ich vykonávanie spolu s hudbou v priestore a čase s určitým výrazom a dynamikou.

Hudobné cítenie sa v deťoch kryštalizuje už v detstve. Veľa našich žiakov navštevuje hudobnú školu. Zdedili dobrý sluch po svojich predkoch a keď sa k nemu pripoja aj tanečné vlohy, možno s tým niečo robiť. To využili aj naši pedagógovia, ktorí v roku 1990 začali pokusne vyučovať pohybovú výchovu, ktorú majú žiaci jedenkrát do týždňa v každej triede. V roku 1991 založili súbor *Harmónia*, ktorý prezentuje nielen ľudovú hudbu, spev, tanec, hry a zvyky Slovákov, ale zameraný je aj na recitáciu a divadlo. Náš súbor cielavedome formuje a rozvíja v žiakoch prirodzené nadanie. Jeho úspešná práca otvorila deťom cestu na rôzne vystúpenia nielen doma, ale aj v zahraničí. Spoznávajú krajinu svojich predkov, nadväzujú nové priateľstvá.

Tomuto všetkému však predchádza tvrdá práca učiteľov, ktorí majú odborné vedomosti v oblasti techniky tanca a hry na hudobný nástroj. Keď chcú nacvičiť tanec, musia si ho najprv vybrať z niektorého regiónu, pričom zohľadňujú, pre akú vekovú kategóriu sa hodí, musia skombinovať počet chlapcov a dievčat a pod. Základnou formou nácviku sú pohybové hry - napríklad na rozvoj šikovnosti, rôzne obchôdzky so skrývaním a hľadaním niečoho, hry viažuce sa ku kalendárnym zvykom a iné. Takisto rôzne rytmické cvičenia, ktoré bývajú na začiatku hodiny, súvisia s tancom, ktorý sa budú neskôr učiť. Žiaci sa pritom učia správne držať telo, prenášať váhu, koordinovať prácu nôh, rúk a hlavy, pohybovať sa v pároch v danom priestore a pritom aj spievať. Deti prostredníctvom niektorých pojmov z piesne, hry alebo tanca spontánne reagujú aj pri učení sa menej záživnej morfológie alebo fonetiky.

Ako každá iná činnosť človeka, tak aj hra, spev a tanec má svoje miesto v rámci výučby jazyka. Žiaci majú radosť z nových poznatkov na hodinách pohybovej výchovy, učitelia z dobre vykonanej práce, ktorá cielavedome formuje a rozvíja

nadanie detí a dúfajme, že spokojnosť je aj na strane rodičov. Veď možno práve ich dieťa bude tráviť svoj voľný čas touto prospešnou činnosťou, čím bude sčasti uchránené od zlých vplyvov, ktoré sa, bohužiaľ, v dnešnej dobe dostávajú už aj do menších miest.

Estera Lakatošová: Matka s dieťaťom

Júlia Kucziková

Slovenský jazyk - ako ho poznajú Zemplínčania

Od októbra minulého roku sa *Základná škola s vyučovacím jazykom slovenským v Novom Meste pod Šiatrom* stala domovom pre účastníkov kurzu slovenského jazyka zemplínskeho regiónu.

Podnet na realizáciu kurzu slovenského jazyka dal vznik regionálnej pobočky *Slovenského osvetového centra Celoštátnej slovenskej samosprávy v Baňačke* v októbri roku 2003. Posilňovanie slovenského jazyka a jeho upevňovanie je súčasne povinnosťou každej z pobočiek spomínaného orgánu. Ciele a obsah činnosti regionálnych domov na svojom zasadaní schválil i najvyšší orgán CSS, Valné zhromaždenie. Zakladajúca listina vyzvala mnohé regióny k rozbehnutiu bohatej kultúrnej činnosti. Finančnú podporu vďaka úspešnému súbehu poskytol Úrad pre národné a etnické menšiny.

Pristavme sa teda trochu na jednej za zastávok realizácie uloženej práce - odštartovaní *kurzu slovenského jazyka* pre dospelých. Priestory a odbornú posilu kurzu - ako inak, poskytla novomestská slovenská škola. Výzva pre obyvateľov do okolia sa šírila éterom Zemplínskej televízie viac ako tri týždne. O snahe realizovať kurz slovenčiny boli informovaní i menšinoví poslanci regiónu. Možno práve vďaka dobrej prípravnej práci sa nakoniec prihlásilo viac ako 50 účastníkov. Organizátori tak boli postavení pred neľahkú úlohu. Odmietnuť neskôr prihlásených, vykonať prijímacie skúšky? Ak zostanú pri naposledy menovanej alternatíve, čo bude podmienkou osudného rozhodnutia - doterajšia znalosť jazyka, talent, vek.... Nebolo to jednoduché - a tak sa rozhodlo jednoducho. 60-hodinový intenzívny kurz sa rozdelil na dva 30-hodinové s nádejou na jeho možné pokračovanie. Rozhodnutie bolo správne. Po bežnej polročnej kurze sa ukázali dve životaschopné skupiny, ktoré sa v povedomí účastníkov spomínajú ako stredajšia a štvrtková skupina. *Skúsený učiteľ-jazykár* - určite uhádne aj to, že ich počet za ten čas samozrejme klesol. Myslím si však, že pokles návštevnosti viedol aj k skvalitneniu výučby.

Pre národnostné vysielanie Zemplínskej televízie, ktoré dňa 26. januára 2004 o kurze svojich divákov informovalo v polhodinových Slovenských zvestiach, som si, ako vedúca kurzu, dovoľila prehlásiť, že sa „...*nadnes vytvorilo zdravé jadro*

účastníkov, ktorí si vytrvalou prácou, pravidelnou aktívnou účasťou na hodinách a prípravou domácich úloh vážne chcú osvojiť slovenský jazyk.“

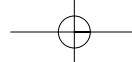
Čo sa týka zloženia frekventantov, ide o naozaj širokú škálu účastníkov. Z hľadiska vekového zloženia tu nájdeme chlapcov vyšších ročníkov i panie nad 70 rokov. Geografické členenie dochádzajúcich pokrýva úsek od mesta Nové Mesto pod Šiatrom až po medzihorskú Pálházu s odbočkami na Baňačku a Dolný Regmec. Medzi účastníkmi sú učitelia, kaderníčky, pracovníci mestského archívu, samosprávy, menšinoví poslanci, rodičia. Niektorí z nich ovládajú zemplínske nárečie, iní zase nevedeli ani slovka po slovensky. Aj dôvody, prečo sa účastníci prihlásili na bezplatný kurz, boli veru všelijaké. Jedna mamička, ktorej štyri deti od druhej triedy počnúc a ôsmou končiac sa vraj stále sťažovali, aká ťažká je tá slovenčina, sa rozhodla, že im dokáže, že tomu tak nie je a naučí sa ju tiež. Ďalšia mamka, ktorej prváčka sa u nás stihla naučiť základné slová, mala obavy, že jej dcérka bude „múdrejšia“ ako ona. Akokoľvek úsmevné, predsa stimulujúce. Archivári sa potrebujú na konverzačnej úrovni porozprávať so záujemcami zo Slovenska, ako aj porozumieť po „sloviensky“ zachovalým zápisom vo vzácných materiáloch, ktoré opatruje novomestský hradný župný archív. Moje kaderníčky by sa tiež radi pohovárali so svojimi slovenskými zákazníkmi. Nájdú sa i takí, ktorí si na lyžovačke na Slovensku chcú sami kúpiť lyžiarsky lístok.

Výčitky svedomia mám trochu voči žienkam a poslancom, ovládajúcim „*staromaterinské*“ *zemplínske nárečie*. Cieľovým jazykom kurzu je totiž spisovná slovenčina a niekedy mám pocit, že ich tým podvádzam, dokonca až kazím. Na druhej strane však paralelné uvádzanie slov a výrazov v nárečí a spisovnej slovenčine je prínosom pre ostatných účastníkov. Ako dlhodobý realizačný plán sme sa s jednotlivcami dohodli na vydaní zemplínskeho nárečového slovníka. Hudba ďalej budúcnosti? Uvidíme... Asimilačný proces by skôr diktoval blízku budúcnosť, avšak dokonalá a kvalitná publikácia potrebuje čas, poriadny výskum, a čo všetko sa ešte v priebehu prípravy ukáže....

Po takomto predstavení heterogénnej skupiny je samozrejme pádna otázka, akou didaktickou metódou sa pristupuje k vyhovaniu potrieb jednotlivcov. Akokoľvek individuálne, jedno je isté: spoločným menovateľom formy výučby je trpezlivosť, dôslednosť a pozitívny prístup. Dôraz na hodinách dostáva konverzácia, a tak zo štyroch základných princípov učenia sa jazyka, a to písania, čítania, počúvania a slovného vyjadrovania sa, prevláda ústny prejav. Treba brať ohľad na časovú obmedzenosť možnosti domácej prípravy zamestnaných frekventantov, čo si prakticky vyžaduje maximálne využitie času v školských priestoroch. Je nevyhnutné opakovanie a drilovanie typických výrazov a konverzačných javov.

Efektívnou metódou sa tiež ukazuje odvolávanie na určité prebraté gramatické javy. Veľmi osožné je spájanie jednotlivých učebných látok a ich nadväzovanie na seba. Separácia lekcí by viedla k zabudnutiu pravidiel a poučiek. Ich neskoršie pripomenutie by si vyžadovalo viac času a hlbšie načretie do pamäti. Máme takú skúsenosť, že účastníci, ktorí vynechali dva týždne za sebou, už nemajú sebaistotu zasadnúť za lavice a dobehnúť spolužiakov. Preto ku všetkým záujemcom treba pristupovať veľmi pozitívne a chváliť ich nie menej ako žiačikov oveľa mladšieho veku. Hodne využívam i metódu práce v skupinách v úvode hodiny. Skupinová práca vyplní priestor, kým dôjdu aj oneskorenci, a hodina nestratí na kontinuite ako v prípade, keby bol vyrušený výklad učiteľa. Navyše sa účastníci pri skupinovej úlohe „zohrejú“, pripravenejší napomáhajú výkon menej pripraveného, atmosféra hodiny sa naladí správnym tónom. Novú učebnú látku sa snažím predstaviť vždy nejakou názornou učebnou pomôckou. Sú to obrázky o rodinných členoch, maketa pamätihodností mesta, vyhotovená žiačikmi školy, alebo sú to vianočné a novoročné pozdravy pre školu. Čas si určujeme klasickým hodinovým číselníkom. Didaktickou pomôckou sa ukázal byť meotar, keď sa na ňom premietali správne odpovede z poslednej písomnej previerky. Je otázkou času, kedy sa účastníci dostanú do laboratória výpočtovej techniky, veď dobrý program k zdokonaleniu slovenského jazyka, aký bežne používame vo výučbe angličtiny, by uvítali aj žiaci na základnom stupni!

Milí čitatelia, ako vidíte, príbeh o pohraničnom kurze slovenského jazyka nabral dobrý spád. Jeho pokračovanie súvisí so zabezpečením ďalších financií na chod. Jedno je však isté: bez toho, aby účastníci vedeli čokoľvek o uzneseniach barcelonského zasadania EÚ, v zmysle ktorých treba uprednostniť celoživotné vzdelávanie, naši účastníci tak konajú inštinktívne. Verme, že ich vôľa zotrvá a nadšenie vyvrcholí v podobe majiteľov certifikátov o vykonanej jazykovej skúške.

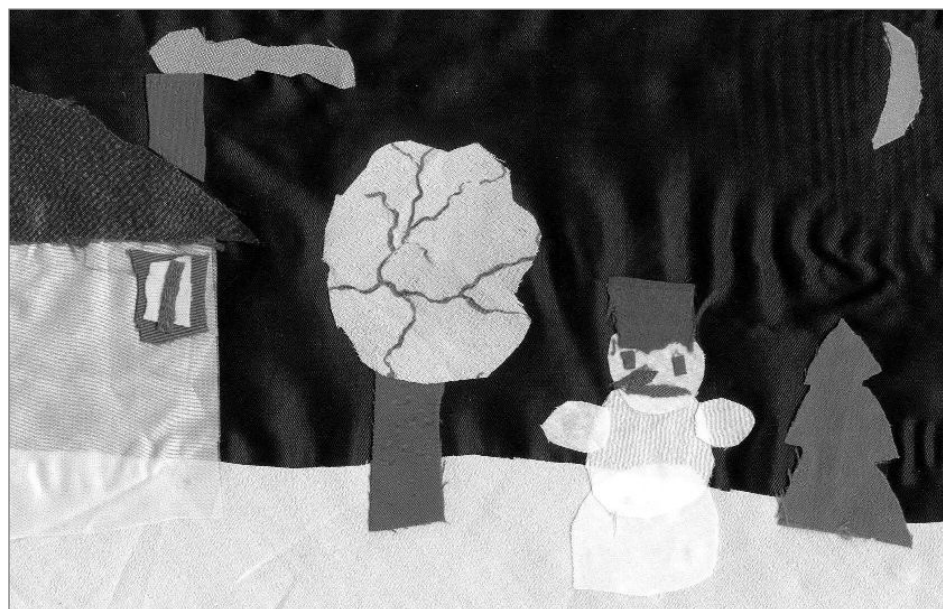
Az Országos Szlovák Önkormányzat módszertani folyóirata.

***A kiadvány a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma,
valamint az Oktatási Minisztérium Világ - Nyelv Programja
támogatásával jelent meg.***

**Oktatási
Minisztérium**

***A kiadvány tartalmáért kizárólag
az Országos Szlovák Önkormányzat felel.***

Emese Verešová: Zimný motív z handier

